Az Új Szó ingyenes melléklete

Könyvjelző

2006. április 20. 5. évfolyam 4. szám

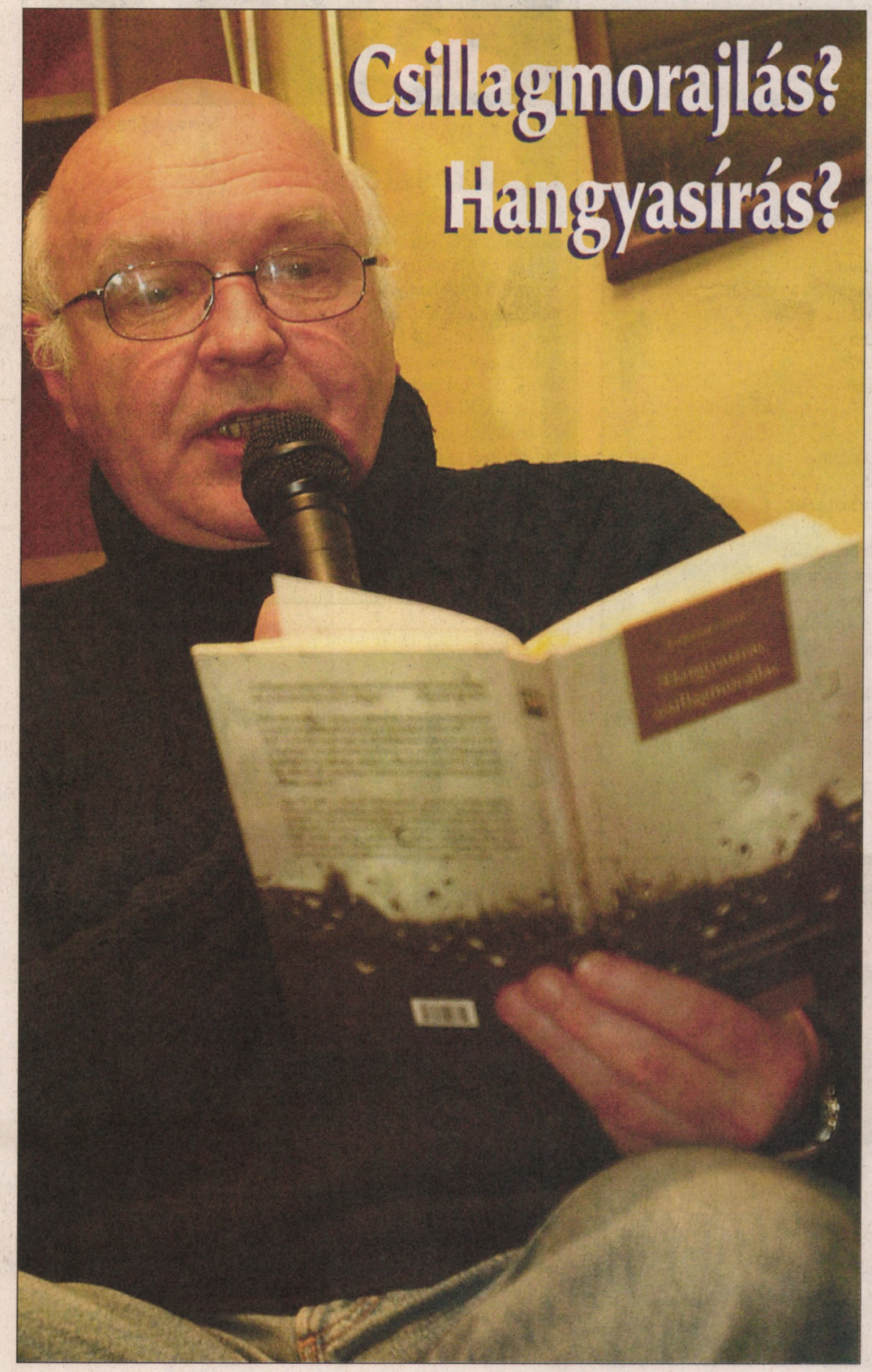

Csillagmorajlás? Hangyasírás?

Magánmitológia: Cséfalvay András

7. oldal

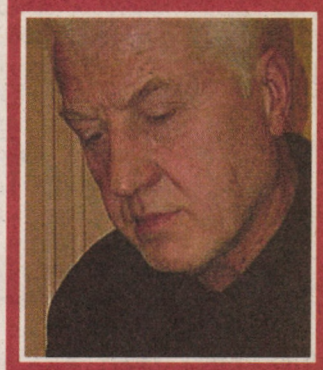

Csaplár Vilmos szerzői estje

8–9. oldal

Molnár Miriam könyves helyei

10–11. oldal

A HÓNAP VERSE

A lárma csendje

A forgatagi lárma közepette
meglelt a csend.
Csodálkoztam is eleget,
mindez hogy lehet.
Az élet fontosabb eseményei
jutottak eszembe – a csendben,
miközben majd felborítottak a sietők,
nyomatékot adva,
hogy nincs megállás, nincs kivételezés,
ez már egy ilyen világ.

Az anyaméhben megbúvó gyermek
szívhangját hallom:
egyenletes, nyugodt hang.
Bizonnyal ő is hallja, érzékeli a csendet.
Azt gondolhatja, mindig is így lesz.
Minden erőmmel azon vagyok,
ne veszítsem el a csendet,
a forgatag jól megtaszít –
nem adom fel.

Halott szüleimet próbálom
meglepni e csenddel,
hogy együtt halljuk a halhatatlant,
a csendbe furakodó
parányi gyermek szívdobogását.
Mintha mégis minden rendben volna:
bennem a folytonosság,
a halhatatlan élet, az élhető halál,
az isteni üzenet a szentlélekről,
a határtalan fény.
E csodacsendben átlátok a forgatagon,
a vággyal teli álomjövőbe,
egy zöldellő rétre, egy kacarászó gyermekre,
hol a pillangók hada –
a természet hangjai közt – tavaszt,
s valódi csendet jelez.

Somogyi Tibor felvétele

Hodossy Gyula
(1960. V. 3.)
Dunaszerdahely

Somogyi Tibor felvétele

Címlapsztori

Grendel Lajos 2006. április 6-án Dunaszerdahelyen, a Vámbéry Kávéházban Görözdi Judit könyvének (*Hangyasírás, csillagmorajlás. Elhallgatásalakzatok Mészöly Miklós írásművészetében*, Kalligram, 2006) bemutatóján. A hangulatos, az olvasók kedvét kereső esten nemcsak Görözdi Judit könyvéből hangzottak el részletek, hangfelvételről megszólalt Mészöly Miklós is, akinek *Anno* című elbeszéléséből ízelítőként egy hosszabb részletet is meghallgattak a jelenlevők. A szerzőnek, Görözdi Juditnak köszönhetően bemutatásra kerültek más, a Kalligram Könyvkiadó műhelyéből származó Mészöly-kötetek is: Thomka Beáta Mészöly-monográfiája (1995), Grendel Lajos munkája (*A tények mágiája. Mészöly Miklós időskori prózája*, 2002), Szigeti László interjúregénye (*Párbeszédkísérlet*, 1999). Szintén az ő jóvoltából gazdagodtak a résztvevők emlékezetes Mészöly-idézetekkel, egyebek közt ezzel: „Nehezen vesszük tudomásul, hogy főfoglalkozásunk nem az adás-vevés, hanem a kimondhatatlan dolgokkal való bíbelődés."

Somogyi Tibor felvétele

Szabadulás a lángsírból

„Megint csak a sejtések szintjén mozoghatsz. Rájössz: valamit egyensúlyba akarsz itt hozni. Hatalmas, megfordíthatatlannak tűnő történéseknek próbálod nekivetni a válladat. (...) Mert úgy sejted, csak addig létezel, amíg ők tudnak rólad, amíg ott lebegsz valahol – a harmadik, kilencedik vagy huszonhetedik szférában – a tekintetük előtt. Nem éppen szívderítő kilátások, el kell ismerned, s bár csalódásaid gúlájával a hátad mögött bizonyos edzettséggel kellene bírnod, kiábrándultságod egyre nő, s csak egyéni szerencséd, hogy valami megfoghatatlan naiv hit mégis a reménység szikráját élesztgeti benned." Részlet Csáky Pál *Úton* című elbeszéléséből. A szerző kötetét Pomogáts Béla mutatta be a Pozsonyi Magyar Kulturális Intézetben 2006. március 22-én.

ÚJ KÖNYVEINK

Csanaky Eleonóra–Haraszti Mária
Vers- és prózamondók kézikönyve
AB-ART

„Egy-egy vers tulajdonképpen egy-egy dráma... tehát pódiumon egy verset koreografálni kell" – idézi Latinovits Zoltánt *Pódiumművészet* című bevezetőjében Haraszti Mária. A kiadvány nélkülözhetetlen segédeszköz vers- és prózamondók számára. Terjedelmes szakirodalommal és könyvészeti útmutatóval. A kötethez tartozó lemezen 21 József Attila-vers hallható.

Fűzve, 176 old., 14,8x20,8 cm
bolti ár: 240 Sk

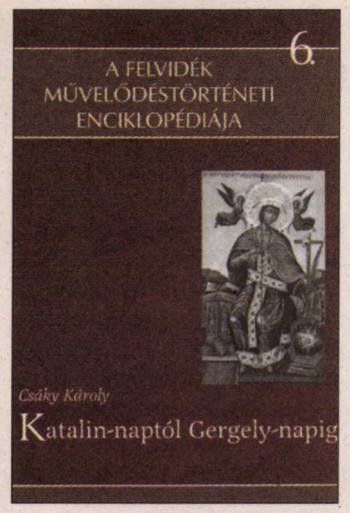

Csáky Károly
Katalin-naptól Gergely-napig
KT Kiadó

Új munkájában a szerző a téli ünnepkör szokásaival és hiedelmeivel foglalkozik – a gyűjtött anyag a Középső-Ipoly menti területről származik. A kötet tömör leírást ad a jeles napok névadó szentjeiről, majd a hozzájuk fűződő jellegzetes szokásokat és hiedelmeket írja le. Előszóval, bevezetővel, terjedelmes kép- és kottamelléklettel.

Kötve, 224 old., 15,4x21,5 cm
bolti ár: 370 Sk

Csáky Pál
Szabadulás a lángsírból
Lilium Aurum

Válogatás a szerző korábbi és kötetben eddig még meg nem jelent novelláiból és elbeszéléseiből. „A korábban általam jól ismert Csáky Pál az én szememben egy pillanat alatt olyan vérbeli íróként jelent meg, akit ilyen mélységgel eddig nem ismertem" – írja a könyvhöz tartozó utószavában Göncz Árpád.

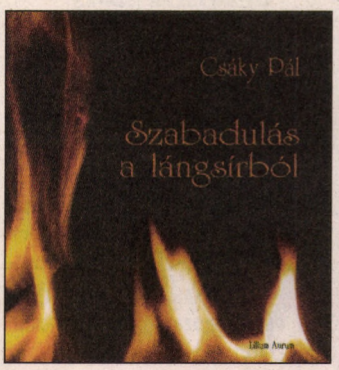

Kötve, 176 old., 20x21,8 cm
bolti ár: 299 Sk
kedvezménnyel: 269 Sk

Dobrovits Mihály (összeáll.)
Az előkelő idegen
Lilium Aurum

A kötet a III. Nemzetközi Vámbéry Konferencia tanulmányait foglalja össze. Szerzői: Bujna Zoltán, Dobrovits Mihály, Hazai György, S. Sz. Kamoliddin, Keller László, Kende Tamás, Kiss László, Kovács Attila, Sárközy Miklós, Seres István, Szvoboda Dománszky Gabriella, T. Nyíri Mária, Vásáry István és Wágner Péter.

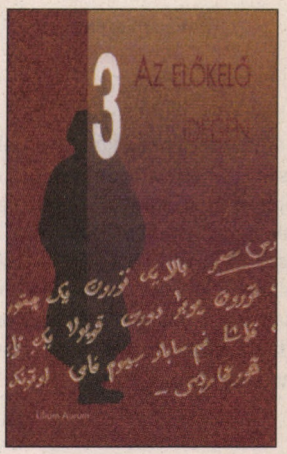

Fűzve, 312 old., 12,4x20 cm
bolti ár: 172 Sk
kedvezménnyel: 155 Sk

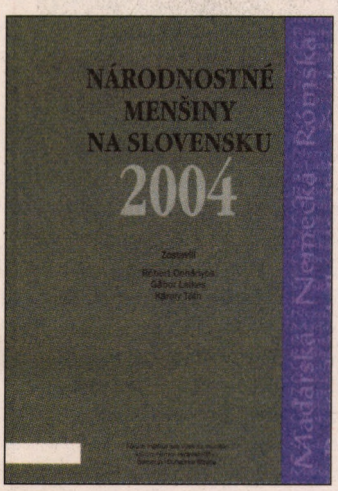

Dohányos Róbert–
Lelkes Gábor–Tóth Károly
Národnostné menšiny na Slovensku 2004
Fórum Kisebbségkutató Intézet

A kötet a szlovákiai nemzeti és etnikai kisebbségek 2004-re vonatkozó legfontosabb eredményeit, válogatott dokumentumait, rendezvényeit, jogi és nyelvi helyzetének állását, kulturális tevékenységének összefoglalóját tartalmazza – szlovákul.

Kötve, 238 old., 17x24 cm
bolti ár: 160 Sk
kedvezménnyel: 144 Sk

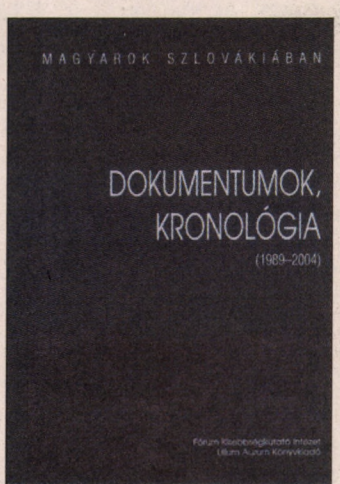

Fazekas József–Hunčík Péter (szerk.)
Magyarok Szlovákiában II.
Fórum Kisebbségkutató Intézet–
Lilium Aurum

A kiadvány a *Magyarok Szlovákiában (1989–2004)* című összefoglaló tanulmánygyűjtemény folytatása és szerves függeléke; a jelzett időszakban született, a szlovákiai magyarsággal kapcsolatos dokumentumokból közöl átfogó válogatást. Ezekhez terjedelmes kronológia tartozik.

Kötve, 464 old., 17x24 cm
bolti ár: 400 Sk
kedvezménnyel: 360 Sk

ÚJ KÖNYVEINK

Gál Sándor
A Szövetség
AB-ART

A *Gál Sándor egybegyűjtött művei* sorozat VI. kötete a szerző publicisztikáját foglalja össze: jeles kulturális napokkal összefüggő beszédeit, cikkeit, nyilatkozatait. A könyv címe a benne foglalt terjedelmes első fejezettel függ össze, mely a Csemadok történetét dolgozza fel, annak négy évtizedét, a szerző látószögéből.

Kötve, 304 old., 15x21 cm
bolti ár: 360 Sk

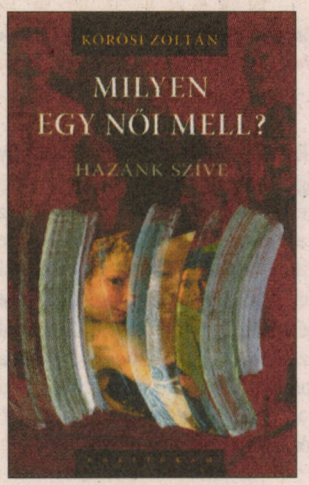

Kőrösi Zoltán
Milyen egy női mell?
Kalligram

A *Hazánk szíve* alcímű könyv egy csaknem kétszáz évet felölelő, magával ragadó családregény, melyben két eltérő történelmi múltú család története keveredik egybe, egy magyar család példázatos sorsát rajzolva meg. Egy szenvedélyes, sodró szerelmi regény, melyben a szerző a test és lélek vonzalmait és gyötrelmeit, a szerelem mibenlétét kutatja.

Kötve, 288 old., 13,5x21,2 cm
bolti ár: 269 Sk
kedvezménnyel: 220 Sk

Kulcsár Ferenc
Hétördögök
AB-ART

A szerző számára a kötet összeállításakor a humor, a játék volt az elsődleges rendező elv. Ezért aztán a Balázsy Géza által gazdagon illusztrált, gyerekeknek szóló kötet valóban élvezetes és kacagtató olvasmány, a versek és a rövid mesék a képzeletet és a rekeszizmokat egyaránt megmozgatják.

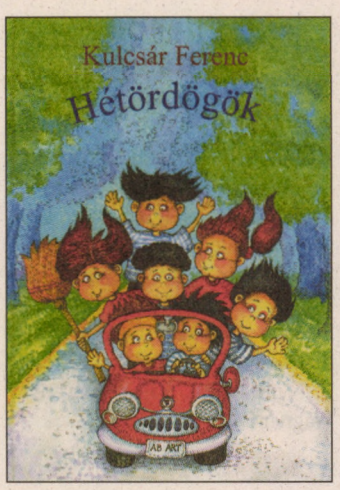

Kötve, 112 old., 21x30 cm
bolti ár: 240 Sk

Liszka József (szerk.)
Az Etnológiai Központ Évkönyve 2005
Fórum Kisebbségkutató Intézet–Lilium Aurum

A kiadvány amellett, hogy a szlovákiai magyar tájak népi kultúrájának eredményeiről is számot ad, nyitva áll a Duna-medence népeinek népi kultúráit bemutatni kívánók előtt. Az *Acta Ethnologica Danubiana* sorozat 7. kötete a tanulmányokon, közleményeken és könyvismertetéseken kívül az adott időszak krónikáját is magában foglalja.

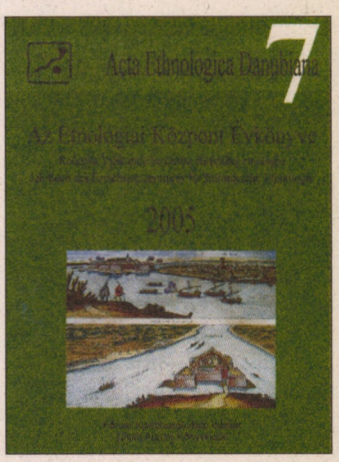

Kötve, 256 old., 17x24,4 cm
bolti ár: 270 Sk
kedvezménnyel: 243 Sk

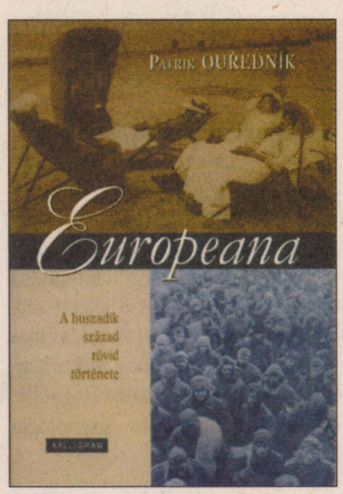

Ouředník, Patrik
Europeana
Kalligram

A Párizsban élő cseh író műve a huszadik századi Európa meganynyi borzalmának, csodájának, tébolyának, illúziójának, rögeszméjének, reményének és abszurditásának meghökkentő, számos esetben döbbenetes leltára, amely kíméletlen őszinteséggel és keserű szarkazmussal mutatja meg, mivé lettek és mit eredményeztek a világmegváltó eszmék s az eget ostromló nekibuzdulások. G. Kovács László fordítása. Második kiadás.

Kötve, 176 old., 12,5x17,2 cm
bolti ár: 200 Sk
kedvezménnyel: 180 Sk

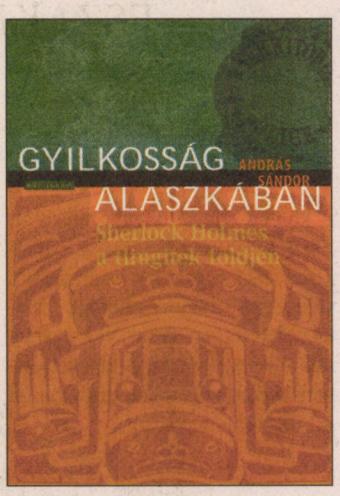

Sándor András
Gyilkosság Alaszkában avagy Sherlock Holmes a tlingitek földjén
Kalligram

A polgármestert megölik: szemét kivájják, alkarját levágják, lemetszett fülébe döglött szúnyogot helyeznek. Nem csoda, ha a ki a gyilkos kérdésénél is fontosabbá lesz, mit jelent a meggyilkolás módja. András Sándor könyve valódi krimi és filozofikus kalandregény, de mindenekelőtt letehetetlen olvasmány.

Fűzve, 392 old., 13,3x20,7 cm
bolti ár: 258 Sk
kedvezménnyel: 230 Sk

Hagyományos gazdálkodás

Az 1980-as évek a szlovákiai magyar néprajzban lendületes kutatómunkával jellemezhetőek. A gazdálkodás kutatására irányuló program kidolgozása Fehérváry Magda nevéhez köthető. A több kutatópontot, sőt több tájegységet érintő kutatómunka eredményeiből eddig két kötet látott napvilágot. (Fehérváry Magda szerkesztésében, 1992-ben: *Gúta hagyományos gazdálkodása a XX. század első felében,* valamint: Liszka József szerkesztésében, 1994-ben: *Leléd hagyományos gazdálkodása a XX. század első felében)* A munka kutatópontjai között Vásárút is szerepel(t), ám az ottani kutatás eredményei mind ez ideig még nem jelentek meg. Jelen tanulmánykötet a Danter Izabella szervezésében megvalósult farkasdi és negyedi hagyományos gazdálkodás kutatási eredményeit adja közre, Liszka Józsefnek az előzményeket is bemutató előszavával. A tanulmánykötet megjelentetésével záruló, 2000–2001-ben végzett munkába kilenc kutató, személyükön keresztül négy intézmény és (szűkebben értelmezve) több tudományág kapcsolódott be. A szerkesztő bevezetőjét követően a tanulmányok kilenc egységbe, kilenc fejezetbe rendeződnek. A hagyományos gazdálkodás néprajzi szempontból talán szintén hagyományosnak tekinthető, a vizsgálatot időben az 1950-es évekkel lezáró elemzési rendjének megfelelően külön fejezet foglalkozik a település általános jellemzésével. Ebbe a szerzők és a szerkesztő szándéka szerint négy részfejezet került. Külön-külön alegység tárgyalja a társadalmi viszonyokat (Danter Izabella), a települések néprajzi jellemzőit a hagyományos gazdálkodás szemszögéből (Danter Izabella), utóbbi témának a levéltári anyagból kibontható képét (Novák Veronika), valamint természeti viszonyait, határhasználatát (Nagy Endre).

A fenti részfejezetek áttekintéséből két olyan település képe bontakozik ki, amelyek életét a természeti környezet alapvető befolyásán belül is legerősebben mindig a Vág határozta meg. A folyószabályozás előtti és az azt követő időkben egyaránt a vízjárta területek, a vízjárás és következményeinek ismerete elengedhetetlen feltétele volt a gazdálkodás, sőt a megélhetés sikerének. Novák Veronika levéltári forrásokat megszólaltató részfejezete már 12–13. századi adatokra hivatkozva kiemeli a halászat, a tavak és folyóágak szerepét, az ezt kiegészítő ártéri gyümölcsösök fontos jövedelmeit. A természeti adottságok (az emberi beavatkozások okozta változásokkal együtt is) a későbbi századokban is alapvető hatással voltak az életmódra: a gabonafélék mellett, sőt sokszor azokat megelőzve a zöldségtermesztés jelentette egy-egy család legfontosabb bevételi forrását, a jobbágyok ezekből is tizedet fizettek földesuruknak. Danter Izabella első részfejezete az anyagi alapú társadalmi rétegződést, a települések vallási megoszlását, közigazgatási jellegű változásait, közösségi életük szerveződéseit (társulatok, egyesületek, iskolák, gazdasági érdekeltségű társulások) foglalja össze. A második alfejezetben a szerző tulajdonképpen azt tekinti át, hogy a különböző néprajzi források mit közölnek a vizsgált településekről. Mindkettő, de főleg Negyed egy, a magyar néprajzban is, ugyanakkor európai viszonylatban is nagyon fontos tudományos párbeszédet kiváltó település-néprajzi probléma, a megosztott, szálláskertes településtípus kapcsán a szakirodalomban, elsősorban Hofer Tamás kutatásai nyomán korábban is sokat hivatkozott település. Jelen kötetben ugyan ez a kérdés nem problémaként vetődik fel, ám a települések környezeti adottságai, az, hogy a Vág két partján fekszenek, szinte a kötet valamennyi tanulmányában, minden téma kapcsán felmerülnek. A tanulmányok ilyen szempontból is fontos, más szempontú kutatások számára is hasznosítható adalékokat szolgáltatnak.

A további fejezetek a zsákmányoló gazdálkodást (Danter Izabella), az állattartást (Angyal Béla), a földművelést (Gudmon Ilona), a zöldségtermesztést (Gaál Ida), a szőlő- és gyümölcstermesztést (Beke Éva), a termelés és fogyasztás táplálkozáshoz kötődő összefüggéseit (Varga Lídia), a javak cseréjét (Molnár Benő), a parasztgazdaságok típusait és azok jellemzőit (Danter Izabella) mutatják be. A kötet értékes része a tanulmányokat követő *Függelék,* amely Nagy Endre munkája, és a két település kül- és belterületének földrajzi neveit közli, magyarázza, természetesen megfelelő térképekkel, kapcsolódva az első fejezetben tárgyalt természeti és határhasználati sajátosságokhoz. A szerző a leírás mellett valamennyi esetben közli mindazt, ami az adott „objektumról" adatközlői emlékezete alapján kiderült. Összeírása forrásértékű, hiszen amellett, hogy 492 helynevet közöl, azok korábbi megnevezését, tulajdonosváltásait és egyéb változásait is áttekinti.

A tanulmányok szövegei közé a szerzők témáikhoz illeszkedő képanyagot válogattak. A válogatás során gyakran támaszkodtak a vizsgált terület múzeumainak, intézményeinek, leginkább természetesen a Galántai Honismereti Múzeumnak a fotótárára. A kötet végén valamennyi tanulmánynak megtaláljuk szlovák és angol nyelvű összefoglalóját.

A szerzők jelentős helyismerettel rendelkező kutatók, valamennyi tanulmány hosszú, sok adatközlős gyűjtőmunka eredménye. A tanulmányok jegyzeteiből kiderül, hogy a kutatócsoport valóban csapatként dolgozott, egymás eredményeire is több esetben hivatkoznak. Az igényes kivitelű, nagyon szép kép- és rajzanyaggal, történeti dokumentummásolattal kiegészített kötet összhatását kissé rontják a néhány fejezetben felfelbukkanó magyartalan szófordulatok, kifejezési formák. Ha a szerzők és a szerkesztő nem csupán szűk szakmai olvasótábornak szánták a kötetet, nem vált volna hátrányává néhány nem közérthető kifejezés (pl. akcse – 27. oldal, intravilán és extravilán – 185. oldal) magyarázata sem.

Mindezzel együtt is fontos tanulmánykötet született a kutatásból, amely a kutatók és a vizsgált települések sajátos helyzetét egyaránt ki tudta használni: a szerzők mind a szlovák, mind a magyar kutatási eredményeket felhasználták, szakirodalomként munkájukba beépítették.

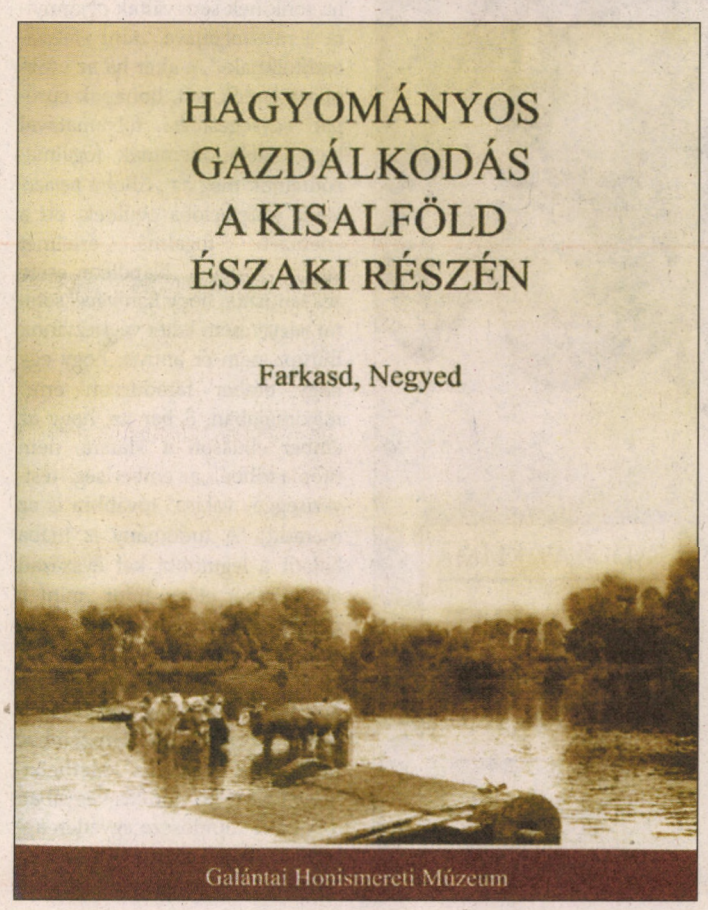

Galántai Honismereti Múzeum

Gecse Annabella

A filozófiatörténet garabonciása

Meggondolkodtató eszmefuttatást, elmefutamot olvastam a minap az Isten elvesztése utáni, a szellemi és a lelki dimenzióit egyre inkább elvesztő, elanyagiasodó világról, az (európai) ember bizonyos eltévelyedéséről, célt-vesztettségéről. Ez a cél (Cél) Isten volt, az élet értelme, a „magasabb rendű fény", de helyét az „Edite, bibite, post mortem nulla voluptas" kulinaritáson alapuló álbölcselete vette át. Korunk a sietség kora, óránk ritmusa már rég kilendült eredeti, természetes ritmusából, mutatója eszeveszett száguldásba kezdett, miközben ebben az „alsórendű anyagi célok", az iménti „Egyetek, igyatok, a halál után nincs többé élvezet" okoskodása által ösztönzött „értelmetlen és őrült rohanásban" minden deformálódik, önmaga ellentétébe fordul át, s az ember „aktivitása lázas mániájától" már „egészségnek és erénynek – az egyetlen erénynek! – tekinti a lázát, s az esztelen gürcölés hatásfokával és a munkában elért »rekordokkal« méricskél" mindent. Az általunk sokszor gőgös megvetéssel emlegetett középkornak legalább hite volt, míg korunknak csak a pénz(e) maradt meg. A rohanás öncélúvá vált, leigázza az embert („Aki lohol, az csak rabszolga..."), „neurotizálja és káosszá változtatja a lelkeket", a „gürcölés üressége és hitványsága" mindent megfojt, fölemészti a mélyebb értelmet, a hajsza „degenerációhoz", az „idiotizmus szétáradásához" vezet, s már-már úgy tűnik, hogy „Az emberiséget sújtó összes csapás: a pestis és a vérbaj, az ópium és az alkohol, a háborúk és a fanatizmusok, a sajtó és az iskolák stb. hamvas ártatlanságok csupán ezzel a lélek legmélyéről előtörő rémmel szemben". S a legrosszabb, hogy az embernek leggyakrabban már eszébe sem jut, hogy fáradozása „eredménye milyen gyakran nem éri meg a fáradságot", a munka nem „nemes, magasabb rendű célokat szolgál", ha pedig ez így van, ha „a célok hitványak és közönségesek", akkor az sem lesz több, mint „a megtestesült közönségesség és hitványság, még ha ég felé is törekszik". Politikusainkból kiveszett minden (valahai férfias) erény, csak az „agyafúrtság" terén jeleskednek, csupán a „hazugság művészetét" fejlesztették tökélyre, s mintha az utóbbi hat évtized valóságos közép-európai tapasztalatai sűrűsödnének össze a felismerésben: „A nemzetek soha senkinek sem váltak olyannyira a rabszolgájává, mint »felszabadítóiknak«", s akár ha az utóbbi esztendők, sőt, hónapok európai egységesülési folyamatával kapcsolatos dilemmák fogalmazódnának meg az „Ahol a *nemzetek* is föderációba gyűlnek, ott a »nemzet« fogalma értelmét veszti..." vagy a „Napóleon esete azt tanúsítja, hogy *Európával* semmi *nagyot* nem lehet véghezvinni. Európa nem ér annyit, hogy egy nagy ember fáradozzon érte" maximájában. S bár az, hogy az ember eljusson a Marsra, nem utópia többé, „az emberiség »testvériséggé« válása" továbbra is az marad(t). A tudomány is hiába haladt a legutóbbi két évszázad alatt többet előre, mint „mint a korábbi évezredek alatt összesen", az „emberiség nem elég erős ahhoz, hogy csodálatos, gyorsan kolosszussá növő gyermekét elbírja", s az, „a telhetetlen gömböc túlnő rajta, fölzabálja". Mérhetetlen és féktelen hódítás-vágyában az ember mindössze egyetlen apróságról feledkezett meg, az „előfeltételről: önmaga meghódításáról". Arról, hogy csakis „a lassúság által érhető el az egészséges gyorsaság". Új kultúrára lenne tehát szükség mielőbb: „a nyugalom, férfiasság, értelem, ragyogás és nevetés kultúrájára", hiszen naggyá is ez tette, ez tehette az embert, s megmenteni a végpusztulástól is csak ez mentheti meg.

A fentieket kísérő, időszerűségüket egyértelműen nyugtázó, egyetértő bólogatásomat az sem zavarja, hogy e ténymegállapító látomások nyolc-kilenc évtizeddel ezelőtt íródtak le. Igaz, itt, Közép-Európában, s egy – enyhén szólva is – egzaltált, múlt század eleji cseh író-filozófus, Ladislav Klíma tollát dicsérik. Klíma nemzete irodalmának s a közép-európai irodalmaknak a magyar olvasó számára többé-kevésbé ma is ismeretlen elátkozottjai, szent őrültjei, ködlovagjai közé tartozik, akik lényeglátásukkal, transzcendenciájukkal a saját koruknak alakítói ugyan nem lehettek (s talán nem is akartak lenni), hatásukkal azonban évtizedekkel haláluk után is tevőlegesen segíthetik az értékeiben és önmagában elbizonytalanodott ember magára-döbbenését. Klíma – s még oly sokak esetében – ráadásul késleltetett hatásról van szó, hiszen bár műveinek nem jelentéktelen része még életében (1878–1928) megjelenhetett, fölismeréseire, szkepticizmusára a két világháború közötti, fejlődésének erőteljesen expanzív szakaszát élő polgári Csehszlovákia társadalma még nem igazán lehetett fogékony, a fasiszta, majd a kommunista diktatúra évtizedei pedig szinte nevének említését is lehetetlenné tették, nemhogy művei (újra)kiadására – az 1989-es rendszerváltásig – sor kerülhetett volna. Azóta azonban reneszán-

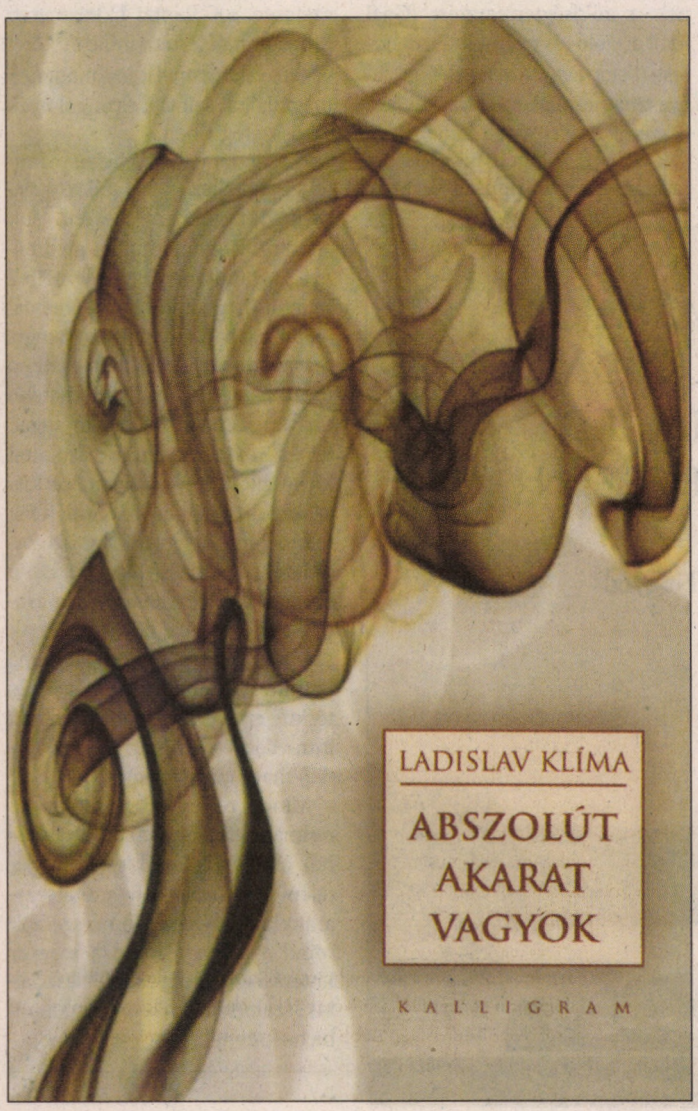

„A félelem az alapfeltétele annak, hogy bármit is komolyan vegyünk, a dolgok komolyan vétele pedig a létezésé."

szát éli a Klíma-kutatás és -kiadás, s az életmű – jellegében, irányában és mélységeiben is a nála jóval későbbi, román származású Emile M. Cioran filozófiáját idéző (megelőlegező) – dimenziói csak azóta bontakozhattak ki teljességükben, miként azt a Kalligram Könyvkiadó pazar kiállítású válogatása, az *Abszolút Akarat Vagyok* is bizonyítja, mely a szerző filozófiai írásaiból és aforizmáiból ad közre bőséges, de nem hiánytalan csokorra valót. (Magyarul eleddig csupán egy kötete látott napvilágot *Sternenhoch herceg szenvedései* gyűjtőcímmel az Európa Kiadónál 1990-ben, mely két kisregényét, valamint a végletes és megbotránkoztató exhibicionizmusáról tanúskodó önéletrajzát tartalmazza; ez utóbbi például azt fejtegeti, hogy gyermekkorában a lopás kedvéért lopott, sportot űzött abból, hogy éjszakánként betörje az ablakokat, abban lelte legnagyobb kedvét, hogy köveket hordott a vasúti sínekre, testvéreit azért utálta „az undorodásig", mert „túlontúl közel álltak hozzá", ugyanezért gyűlölte a szüleit is, a simogatástól „okádhatnékja támadt", s veleszületett tulajdonságának az „általános megvetést" jelöli meg, ám ebből a tökéletessé fejlesztett megvetésből „egyfajta szeretet" szikrázik ki, iskoláit pedig – a „nyájidiotizmusnak" e neveldéit – szégyenletes módon kitüntetéssel végzi, magaviselete pedig eléggé el nem ítélhetően jeles.) Eszmélésében saját bevallása szerint tizenöt éves korára következik be a gyökeres fordulat (ez időre esett, hogy nyolc hónap leforgása alatt elveszítette az anyját, a nagyanyját, a nagynénjét és utolsó nővérét is), amikor ellenállhatatlan erővel tört rá a késztetés, hogy ezentúl csakis az „elgondolhatatlan" köré szője a gondolatait, s – isten „legszörnyűségesebb napszámosaként" – kíméletlen csatározásba kezdjen Istennel (ennek külső megnyilvánulása, hogy rendszeresen gyalázza a kereszteket, botrányokat rendez a templomban stb.). Vladimir Kuncitr szemléletes összefoglalását adja Klíma bölcseletének: „Nietzsche az Istent megölte. Klíma megpróbál maga lenni az Isten", s rögvest idézi is írónkat: „Herrgott, ha akarnám, a kereszténység második megalapítója is lehetnék, II. Jézus..." Hol a „fény görcsének", hol önmaga „Önnön Fényének" nevezi magát, mindent maga alatt érzékel, énjét abszolútummá fejlesztette, melyben már nyoma sincs a másik ember énjének („Csupán az Egy a szükségszerű, az én kell, hogy a világ legyen"), közömbös számára a megismerés, mert „Isten nem megismer, hanem tud", de másutt is hol „Isten embriójának" nevezi, hol pedig egyenesen Istennel azonosítja magát („én Én vagyok, ember, ahogyan minden valójában Isten"; „Isten *teljes mértékben* abban rejlik, hogy Istennek érezzük magunkat", az ember „csak az Ő titka"), s legfontosabb küldetésének a magában rejlő állati energia összebékítését látja az istenivel.

> **„Az élet kárhoztatása voltaképpen az igazolását, dicsőítését, fényességét jelenti – és ellenkezőleg."**

Ladislav Klíma világában semmi sem önmaga, hanem minden egy magasabb rendű (transzcendens) világ metaforája, költői megképződése; ez a világ az irrealitások vezérelte realitás, amely mindent önmaga metafizikus síkjában láttat. Filozófiája a paradoxális valóságérzékelés és -értékelés tökélyre vitt megnyilvánulása, minden egyes szava, gondolata egyfelől önmaga, másfelől önmagunk próbáját is jelenti, minden egyes szava, gondolata szembemegy önmagával és szembefordít önmagunkkal, hogy aztán ezen ütközéssel végződő találkozásból megerősödve kerüljön s kerüljünk ki („Nem annak van többje, aki valamivel bír, hanem annak, akinek arra nincs szüksége..."). Író és filozófus szétválaszthatatlan benne; G. Kovács László értő bevezetője a „filozófiatörténet garabonciásának" mondja, ördöngösnek, aki „a lét ijesztő mélységei fölött" mondja a magáét, s szavai, ráolvasásai nyomán vihar támad. De ebből a viharból a szem nem érzékel semmit: bennünk – olvasóiban – dúl, a lelkünket borzongtatja. Hogy elültével, énünkben megerősödve már „az örökkévalóság sötét szakadéka fölötti öröklét" vonzza s kösse le révült pillantásunkat.

Tóth László

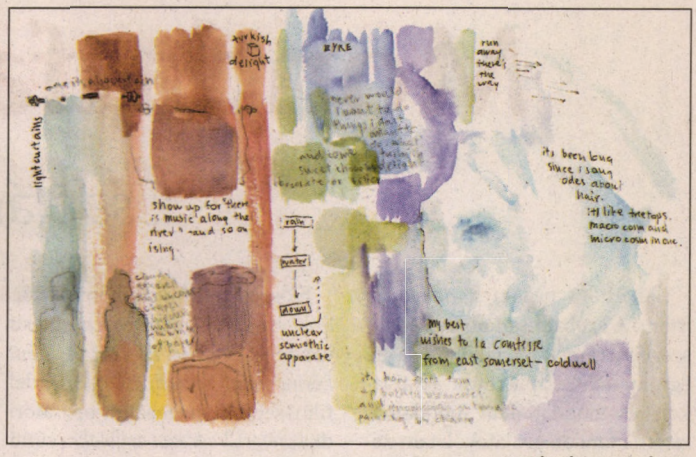

Októberi napló 9.

Októberi napló 6.

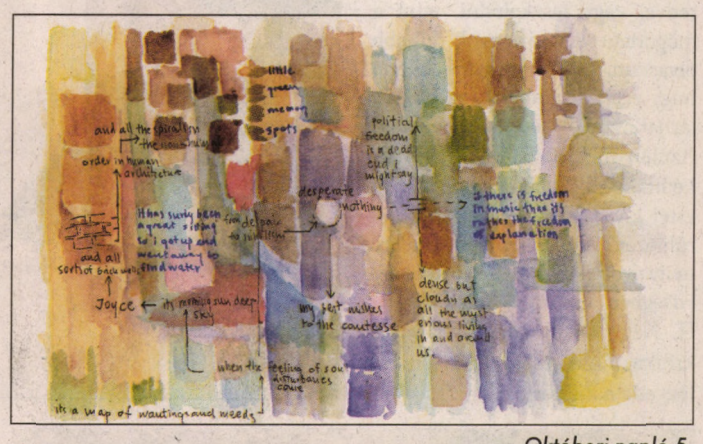

Októberi napló 5.

Cséfalvay András (1986)

Művésznevén egyszerűen csak E. G., a pozsonyi Képzőművészeti Főiskola első éves grafika szakos hallgatója. Képeit, melyek főként cizellált, leheletfinom vonalvezetésű, kis méretű tollrajzok, rézkarcok és akvarellek, egy összművészet felé való törekvés jellemzi. A légi elemek közé gyakran emel be saját szövegrészleteket, idézeteket, könnyedén odavetett, mégis odaillő jeleket, mozaikszerű szövegfoszlányokat, melyek nyelvtani jelentésükön túl puszta vonalszerűségükkel, struktúrájukkal is kiegészítik a rajzokat. Műveiben tagadhatatlanul érezhető a filozófia, irodalom és zene iránti érdeklődés is. A zenevilág, egyfajta kottaszerűség élménye meghatározó képein – tán azért is, mert alapiskolás kora óta zongorázik és klarinétozik. Képeinek gazdag jel(entés)rendszere, gondolati megalapozása, önálló életű, fiatalos egyéni mitológiája a konceptuális művészettel mutat rokonságot. Nem csoda, hiszen Cséfalvay Andrást legalább annyira érdekli a művészet elméleti háttere, mint maga az alkotói folyamat, a testet öltött tollvonás.

Csanda Máté

Mondatfa, mondatház,

Csaplár Vilmos komáromi estjének íze

„Akárhova nézek, mindent én írtam. A szobám sarkában a padló szegélyléceinek a találkozása is egy mondat. Kipillantok az ablakon, és mondatfákat, mondatházakat, mondateget látok. Írtam néhány felhőt is az égre, nem sokat. Mert most már a tavaszt írom. A tél túl hosszúra sikerült, terjengős, majd húznom kell belőle."

Eddig jutottam az olvasásban, mert felütöttem a százhuszonhetedik oldalon az előcsarnokban hatvanhat koronáért vásárolt könyvet. Csaplár Vilmos: *Én*. Úgy van a címlapra nyomva, mintha tintával írta volna. Tíz esztendeje, kilencvenhatban. Szóval, a *Röpülő grófot*, az egyik rövidprózáját olvastam így, pillanatok alatt a kötetében. Nem akartam ugyanis olyan együgyű ábrázattal ülni, mint a srác a kisterem végében, magam elé meredve, vagy fészkelődni, mint a mögöttem vihogó lányok. Inkább olvastam, és magamban örültem, hogy ezek az emberek egyáltalán járnak író-olvasó találkozókra. Azután megjött Rózsika néni is. Leült. És akkor belépett az író. „Jó estét kívánok!" – mondta, és körülnézett. Az egyik ablak résnyire nyitva volt. Friss levegő áradt a helyiségben. Csaplár Vilmos mögött H. Nagy Péter vándorirodalmár, kritikus, szerkesztő ballagott. Ő faggatta a mestert.

Először a forgatókönyvekről. Sok ilyet írt Komárom aznap esti vendége. *A kutya éji dala, A Szent Lőrinc folyó lazacai*, vagy az idei filmszemlén megosztott operatőri díjat nyert *Vadászat angolokra* című filmekhez. Na és természetesen az *Ámor és Psyché*hez. Bódy Gábor filmjéről hosszan mesélt. Weöres Sándorról is, meg a kétrészes mozifilm és a háromrészes tévésorozat születéséről. Arról, hogy Bódy ügynök volt, meg arról, hogy a tévében tíz évig nem mehetett az *Ámor és Psyché*. Amikor meg már mehetett, augusztus huszadikán akarták vetíteni. Olyankor pedig mindenki nyaral. Csaplár Vilmos ezért elintézte, hogy karácsony és újév között vetítsék. Éreztem, hogy szereti ezt a filmet.

Azután a műveiről beszélt. Megtudtuk valamennyien, akik a Danubius multifunkcionális központ kistermében ültünk, hogy a *Pénzt, de sokat!*, a *Kurva vagyok* és a *Zsidó vagyok Magyarországon* című műveinek valós alanyok a szereplői. Ők közölték történeteiket az írónak. A *Kurva vagyok* főszereplőjének huszonegy éves fia például ebből a könyvből szerzett tudomást édesanyja nehéz életéről.

H. Nagy hirtelen a közönség soraiban termett. A legelső sor legszélén ülő hölgy – véletlenül jegyzetelni. „Nem is egy író vagyok, hanem több" – jelentette ki váratlanul a mester. Lehet benne valami, mert a következőkben úgynevezett kisprózái felől érdeklődött H. Nagy Péter. Kiderült, úgy születtek, hogy Csaplár Vilmos apró cetliket vitt mindenhová, és ott, a helyszínen készített feljegyzéseket. H. Nagy újabb trükkel most a mestert kérte meg, hogy olvasson valamit. Nagy örömünkre több kis művét elolvasta. Olykor H. Nagy felé fordult, és megkérdezte: „Ezt tényleg én írtam?"

A politikáról is szó esett. A *Magyarország, te dög*, az *Igazságos Kádár János, A demokrácia álarca az ördög ábrázatán, Az Isten*, a *Vassal a testbe* című művek világáról. Csaplár Vilmos politizálásáról. A József Attila-díjas író vállalásairól. A 229 tagot számláló Szépírók Társaságáról. Rózsika néni, aki a város szinte valamennyi kultúrrendezvényén ott van, ekkor elkéredzkedett. Benne voltunk már az időben. De Csaplár Vilmos elárulta, azért csinálja a Szépírók Társaságát, mert rendszerben gondolkodik. Nem divat – még a kortárs magyar irodalomban sem – hogy valaki a közért tegyen. Mert azonnal gyanússá válik.

Lassan befejezték. Az író meg a vándorirodalmár, aki fiatal kora ellenére maga is hatkötetes író, *Féregjáratok* című művét tavaly jelentette meg a dunaszerdahelyi Nap Kiadó a Kaleidoszkóp könyvek című sorozatban. Amikor H. Nagy Péter át akarta adni a mestert az ő szeretett olvasóinak, hadd kérdezzenek, Csaplár Vilmos, aki harmincöt éve van jelen a magyar irodalomban, szerényen megjegyezte, az ő estjein ezt nem szokás. De még maradt. És a komáromi olvasók körében bort ivott és pogácsát evett. Közben elkottyantotta, hogy forgatókönyv-írói tevékenységéért, március 15. alkalmából állami kitüntetést kap majd (A szerzőt Balázs Béla-díjjal tüntették ki – a szerk. megj.), és most regényt ír ötvenhatról. Mindent

H. Nagy Péter vándorirodalmár nyilvánosság előtt előadott gigantikus interjút készített a mesterrel

Papp Éva rendezvényszervező, a társrendező Selye János Kollégium munkatársa – kezébe nyomta a Gyermekkor földi körülmények között című kötetet, és kérte, üsse fel bárhol. Megtörtént. H. Nagy pedig felolvasta a kiválasztott részt. Nevettünk a furcsa szövegen. És megtudtuk, hogy Csaplár Vilmos szeret úgy írni, hogy nem tudja, mi lesz a következő mondata. Így születetett a *Vágy a rókavérre* és a *Momi lába* is. Persze, hosszan magyarázta a folyamatot, amíg ilyen szövegek születnek, ám úgy belemerültem a hallgatásába, hogy elfelejtettem

A közönség leste az író titkait. Az előtérben Papp Éva, az író-olvasó találkozó háziasszonya. A harmadik sorban Keserű József örülget. *A szerző felvételei*

mondatég

és zamata

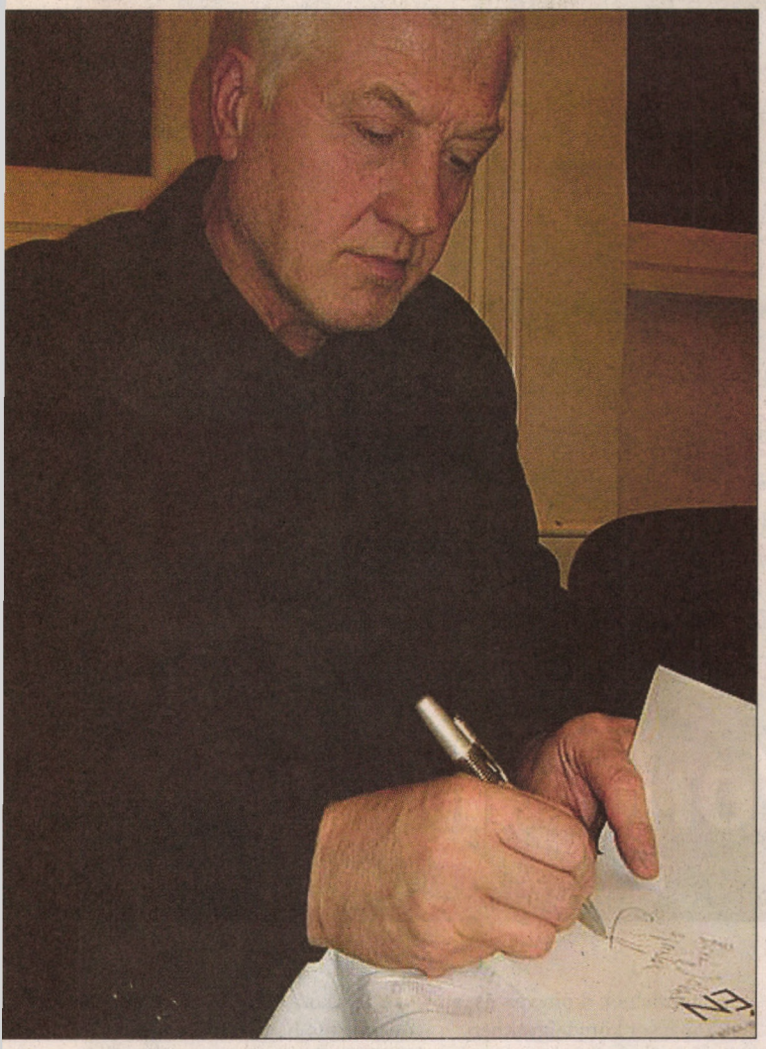

Csaplár Vilmos akcióban. Dedikál. A könyv akcióban. Hatvanhat korona.

megjegyeztem, nem is sajnáltam már annyira, hogy a nagy rohanásban otthon felejtettem a diktafonomat. Szóltam H. Nagy Péternek, hamarosan nekilátok a *Féregjáratok*nak. Telefonszámot cseréltünk, hogy majd hívom, tetszett-e (huszonhat oldal után egyébként nagyon izgalmas), és visszamentem az üres kisterembe. Amíg odakint nevetgéltek és szórakoztak az emberek, ismét kinyitottam az *Én* című könyvet. A kilencedik oldalon. *Életrajz, most.* Ez a cím állt az oldal tetején.

„Nőből lettem, nőé leszek. Rajtam így teljesedik be a halálom. Az életem. Lassan. Nem is biztos, hogy lassan. Néha olyan gyorsan múlok, hogy alig bírom utolérni magam. Szavakkal."

Megszépült a pogácsa íze, amit végül mégis elvettem az asztalról. Alig vártam, hogy hazaérjek, és elolvassam a többi miniatűrt is. Csaplár Vilmos tavaszi mondatfáit, mondatházait, mondategeit.

(Csaplár Vilmos író estje – Szervező: Magyar kulturális Intézet, Pozsony, társrendező: Selye János Kollégium, Komárom. 2006. február 28. A Danubis multifunkcionális központ kisterme, Komárom. Közreműködött: H. Nagy Péter, vándorirodalmár, kritikus, szerkesztő. Időtartam: két óra.)

Bárány János

Kitekintő

Gazdag József

Németországban válogatás jelenik meg fiatal magyar költőktől és prózaíróktól a *Drei Raben* (Három Holló) irodalmi folyóiratban – adja hírül a terasz internetes portál. Az összeállítás szerzői közt (Cserna-Szabó András, Dragomán György, Filó Vera, Grecsó Krisztián, Lackfi János, Kerékgyártó György, Orbán János Dénes, Papp Sándor Zsigmond és Teslár Ákos közt) szerepel Gazdag József is.

(Fénykép: SITA/Peter Hudec)

Mécs László

A költő születésének 110., tavalyi évfordulója alkalmából tartott ünnepségek egyik hozadéka a *Te gondolkozzál bennem... (Mécs László-portré – emlékek és dokumentumok tükrében)*, című kötet (megjelent Kassán, Havasi Péter válogatásában, a Hernád Kiadó gondozásában 2006-ban), mely nagyrészt beszámolókból, visszaemlékezésekből áll. Mécs néhány kiadatlan versén kívül tartalmazza Bárczi Zsófia tanulmányát is (*Az amerikai magyarság szerepe Mécs László újbóli megszólaltatásában*).

Vida Gergely

A *Prae* irodalmi folyóirat *Obszcén középkor* címmel terjedelmes összeállítást közöl a középkori obszcén költészet tárgyköréből (a Függelékben megtoldva XVI. századi magyar versekkel). A negyedévente megjelenő lap sorrendben 24. számának *Permutáció* rovata közli Vida Gergely három versét is.

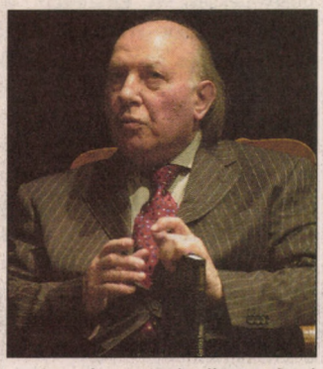

(Fénykép: MTI/Kollányi Péter)

Kertész Imre

Márciusban jelent meg a Nobel-díjas író *K. dosszié* című önéletrajzi dialógusregénye a Magvető gondozásában. A párbeszédes formájú könyv alapjául az a beszélgetés szolgált, melyet az író barátja és szerkesztője, Hafner Zoltán irodalomtörténész 2003–2004-ben folytatott vele egy mélyinterjú céljából.

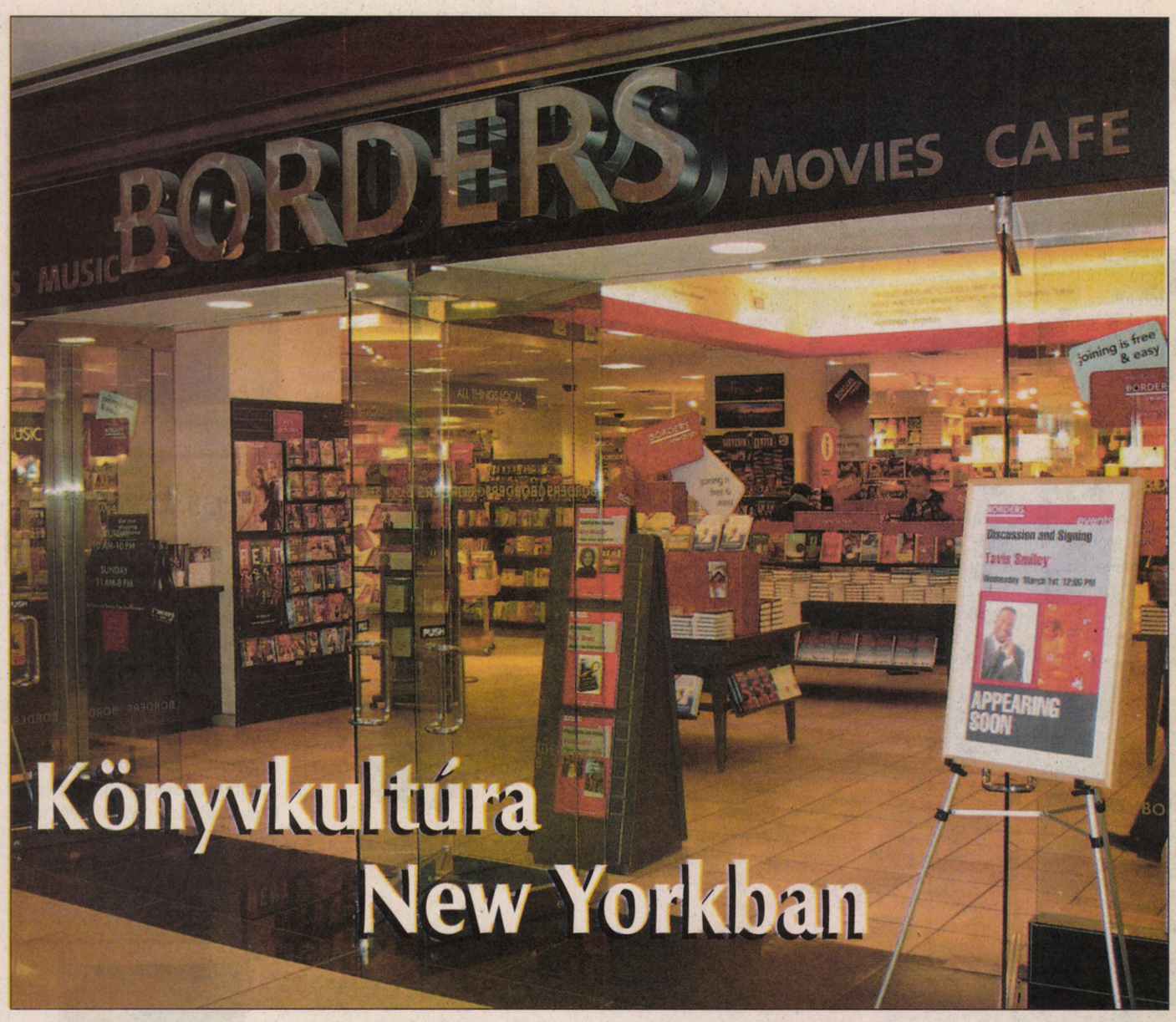

Könyvkultúra New Yorkban

Fiatal felnőtt koromban a nagyim egyszer azt találta mondani, miután megszemlélte a szobámat, hogy most már aztán van elég könyvem, és nem kell újakat vásárolni. Emlékszem, nehéz volt megértenem, hogyan is gondolta, amit mondott, mert számomra az, hogy valakinek elég könyve van, egyszerűen felfoghatatlan.

New York

az olyanok számára, mint én, maga a paradicsom. Először is: a közeli környékemen három könyvesbolt található. Az egyik egy nagy lánc része (Barnes and Noble), a másik egy kis bolt, melyben leginkább a helyi intelligencia szeret magas kultúrájú könyveket vásárolni, a harmadik pedig egy antikvárium, amely két részből áll: az egyikben művészi könyveket találhatunk, a másikban pedig minden mást, többek között új könyveket is.

Az antikvárium hamar a városnegyed része lett, és az emberek elhalmozzák fölös (?) könyveikkel, amelyekért átlagban egy dollárt kapnak (vagy egy helyben levásárolható utalványt), hogy mások öt-hat dollárért megvehessék. A kínálatból lemérhető, hogy errefelé sok a szerkesztő, és azok az emberek is nagy számban laknak itt, akiknek a kiadók véleményezésre elküldik a még meg nem jelent könyveket – mert ezek, bár nem lenne szabad eladni őket, szép számban forognak a bolt polcain. A nagy halmokban álló, árazásra váró könyvek meg arra utalnak, hogy valaki ide hozta rokona hagyatékát. A bolt alkalmazottaival hamar össze lehet barátkozni, szívesen beszélgetnek, rendelnek könyvet és adnak tanácsot könyvügyekben.

A helyi kis könyvesbolt,

amelyet az emberek csak Community Bookstore-nak neveznek, az antikváriumnál is kisebb helyet foglal el. Az emberek mégis nagyon szeretik, mert csak válogatott könyveket kínál, itt nincs Danielle Steele vagy Stephen King. A bolt nem meggazdagodni akar elsősorban, hanem jó könyveket eladni azoknak, akiket ilyesmi érdekel. Rendszeresen rendeznek író-olvasó találkozókat a kis kávéházban, amely a bolt hátsó részét képezi, és ahol a nap minden szakában lehet találni újságot vagy könyvet olvasó és kávét vagy teát iszogató embereket. Délután a néhány asztalka megtelik gyerekekkel, akiknek szüleik olvasnak fel az erre a célra kirakott könyvekből, de az is előfordul, hogy szülő és gyermek külön olvasgat, nagyon is nagyvárosi módra.

Nagy könyvesboltláncból

kettő van igazán jelen New Yorkban. Az egyik a Barnes and Noble (B&N), a másik pedig a Borders. A B&N 25 dolláros évi tagsági ellenében 10 %-os engedményt ad minden vásárlás alkalmával. A másik nagy csali a leszállított árú könyvek részlege, ahová minden alkalommal ellátogatok, és ezzel nem vagyok egyedül. Itt ugyanis 25 dolláros kemény kötésű könyvet lehet négy-öt dollárért, valamint 15 dolláros puha fedelű könyvet három-négy dollárért kapni. A B&N a könyveken kívül egy viszonylag tágas kávézót is kínál, amely még a bolt nyitása előtt, reggel 8-kor nyit, és ahol az

emberek a boltban található könyveket és lapokat, vagy saját olvasnivalójukat bújják. Általában halk komolyzene szól, és ha az emberek beszélgetnek, azt csendesen teszik, így ez ideális hely tanuló diákok számára is. Sokan, engem beleértve, könyvtár módjára használják a B&N-t. Itt ugyanis órákig lehet, nemcsak a kávézóban, hanem a bolt területén elhelyezett fotelok valamelyikében üldögélni, egy-egy könyvet vagy folyóiratot olvasni anélkül, hogy meg kelljen venni. A nagy hálózatok egy másik kiváltsága, hogy ide bármilyen olyan könyvet vissza lehet hozni, amelyet a bolt forgalmaz, és ha nincs meg az eredeti számlánk, akkor levásárolhatjuk a könyv árát (feltéve, természetesen, hogy jó állapotban van). A B&N is rendszeresen hoz írókat boltjaiba, és ezek egyrészt helyiek, másrészt bestsellerek szerzői. Havonta egyszer bárki részt vehet egy az írást gyakorlók számára rendezett találkozón, amely keretében tanár vezetésével rövidprózákat írnak a résztvevők és ezeket a végén megosztják a többiekkel.

A riválisBorders más taktikát választott az emberek vásárlási kedvének emelésére, mégpedig e-mailen heti egy alkalommal küldött engedményutalvány formájában. Általában csütörtökön megjelenik a postaládában az e-mail, amely 15–30%-os utalványt tartalmaz egy könyvre, CD-re vagy bármire, ami a boltban található, általában vasárnapi lejárattal. Itt is lehet kávézóban ücsörögni, ismert írókkal találkozni és zenei produkciókat hallgatni.

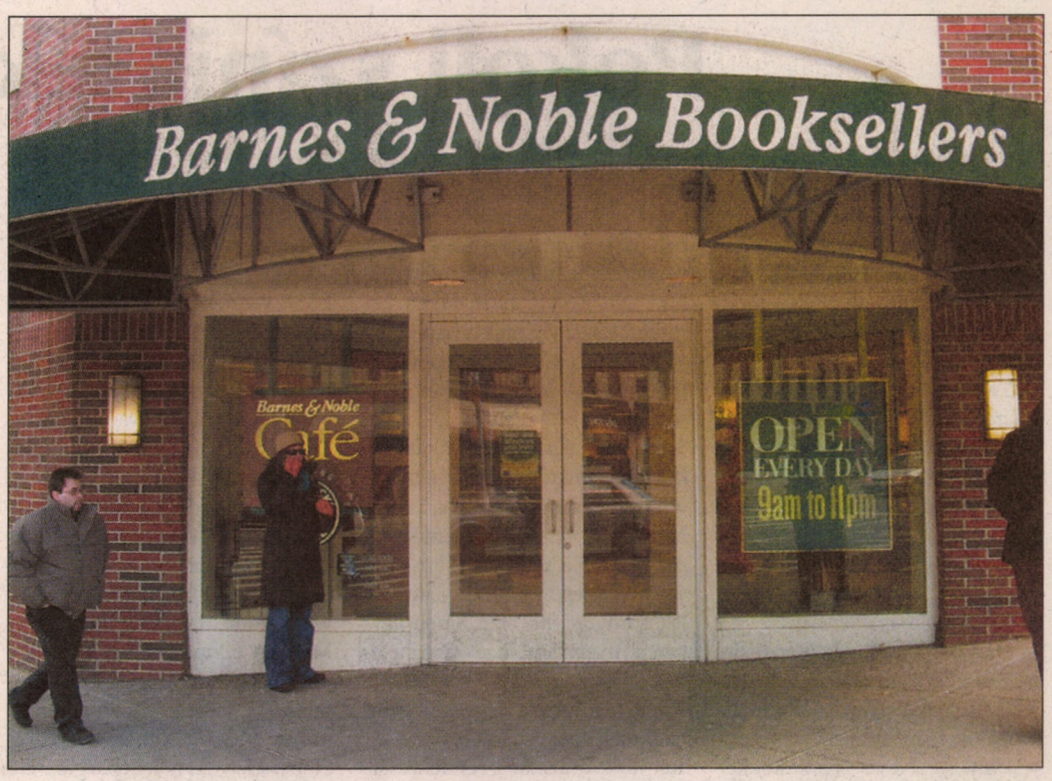

Manhattanben

egy óriási, többnyire használt könyveket árusító bolt is van, a Strand, valamint több kisebb könyvesbolt, amelyeket általában a helyben lakók hűsége tart életben. Nagyon nehéz hasznot hozó könyvesboltot fenntartani New Yorkban, és az itteni emberek tudják, hogy ha a kis boltok bezárnak és csak a nagyok maradnak, az nekik is nagy veszteséget jelentene, így akkor is a kis boltokban vásárolnak, ha ugyanazt a könyvet a nagyokban olcsóbban kapnák meg.

És ha már az áraknál tartunk, meg kell említeni az Amazon céget, amely elsőként indította be az interneten keresztüli könyveladást. Mivel nem kell boltokat fenntartania, az Amazon.com átlagban 30%-kal olcsóbban kínálja a könyveket, mint a boltok. Ráadásul ha a rendelés összege meghaladja a 25 dollárt, a postaköltséget is ők állják.

Mit csinál a könyvszerető ember azon kívül, hogy rendszeresen böngészi könyvesboltjai polcait? Lapokat rendel. Először is a *The New York Times* vasárnapi kiadásának egyik melléklete, a *Book Review* kizárólag könyvkritikákat tartalmaz. A kéthetente megjelenő *The New York Review of Books* viszont hatvan nagy méretű oldalon kínál hosszú könyvelemzéseket. Ezenkívül főleg a nyugdíjasok és nem dolgozók könyvklubokat alakítanak és ezek keretében párhuzamosan olvasnak egy-egy könyvet, amelyet havonta egyszeri találkozásuk alkalmával megvitatnak. Ezek a társaságok informális módon jönnek létre, és a tagok váltják egymást a találkozók megszervezésében saját otthonukban. A könyvipar viszont komolyan veszi őket, és a kiadók könyvklubok számára kialakított kérdéseket és más segítséget kínálnak a legnépszerűbb könyvekkel kapcsolatban.

Nagyon is amerikai jelenség az itteni show-k nagyasszonya, Oprah Winfrey könyvklubja. Winfrey asszony könyvválasztéka viszont nem az amerikai tömegkultúrára vall, hiszen az Anna Karenina, Steinbeck és Ellie Wiesen könyvei nem éppen könnyű olvasmányok, mégis sok millió néző veszi meg és olvassa el őket kedvenc beszélgetőshow-juk házigazdája kedvéért, ami senkinek sem árt, nem csak az amerikaiaknak.

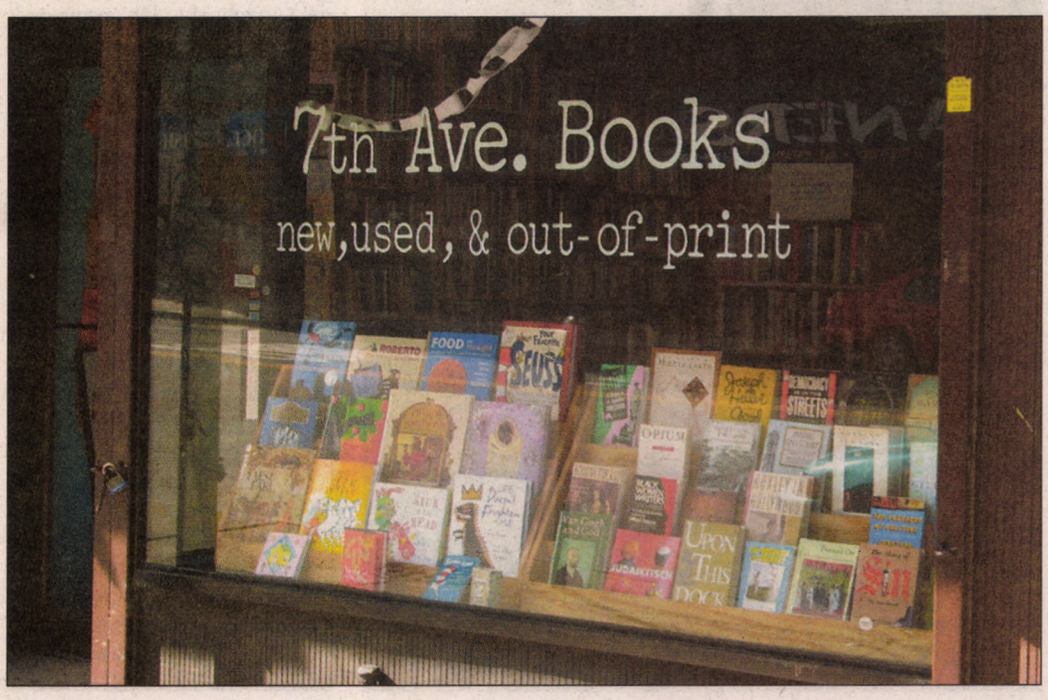

Molnár Miriam

Pokoli színjáték

Egy világháborús anekdota szerint az angol újságíró Magyarországot bemutató cikke kapcsán emigráns pesti barátjától próbál információkhoz jutni. Tájékozatlanságáról tanúskodnak kérdései.
– Köztársaságban éltek?
– Nem, királyságban.
– Ki a király?
– Király nincs, csak kormányzó.
– Ő herceg?
– Nem. Tengerész.
– Nagy tengeri kikötőitek vannak?
– Nincs is tengerünk.
– Ellenünk harcoltok. Ki még a Magyar Királyság ellensége?
– Az Egyesült Államok, Franciaország és a Szovjetunió.
– Gondolom, a gyarmatainkra fáj a fogatok.
– Dehogy. Nincs egyikőtökkel szemben sem területi követelésünk.
– Vannak szövetségeseitek?
– Persze. Németország, Szlovákia, Horvátország, Románia.
– Tőlük aztán végképp nem akarhattok semmit.
– Dehogynem. Németországtól Burgenlandot, Szlovákiától a magyarlakta területeket, Horvátországtól a Délvidék rájuk eső részét, Romániától Dél-Erdélyt.
– Vagyis van miért harcolnotok.
– Van.

E rövid párbeszéd abszurditása is bizonyítja, hogy a műfaj megteremtője, Eugéne Ionescu nem véletlenül Kelet-Európa szülötte. Akár derülhetnénk is rajta, ha nem tudnánk, hogy a hatalmi őrület megszállottai e parányi történet céljaiért emberek százezreinek életét áldozták fel. Esetleg úgy, hogy akaratuk ellenére ezerötszáz kilométerre küldték őket szeretteiktől, hogy ott a hazájukat(!) védjék. Ha a gyanútlan olvasó csodálkozik ezen, gondoljon arra, hogy csupán hatvan éve ért véget ez az abszurditás. Amelynek áldozatai talán kevesebbet vesztettek a túlélőknél. Mert nekik nem kellett évtizedeken keresztül elszenvedniük a napi megaláztatást és a szörnyű szenvedés titkait lelkük legmélyebb zugaiba rejteniük.

Egri Gyula tornaljai munkást rokonain, ismerősein, barátain kívül életében mások aligha ismerhették. De ez a nyolc elemit végzett ember a rendszerváltást követően megörökítette életének legszörnyűbb hat évét, amely egyben a magyar nemzet történetének legnagyobb vesztesége. Amelyhez képest Mohács szelíd hadijáték volt.

Két vaskos füzetbe írt emlékei tartalmazzák – akár a csepp az egész tengert – mindazt a szörnyűséget, szenvedést, kínt és veszteséget, amelyet a magyarság elszenvedett a második világháború kataklizmáiban. Kálváriája 1941 őszén kezdődik, amikor a Rozsnyói 13. gyalogezred telefonistája lesz. Hamarosan – negyedmillió társával együtt – a hírhedt Don-kanyarban találja magát.

A hagyományos katonai stratégiában egy háborúban az öt százalékos veszteség számít elviselhetőnek. Emiatt is volt évszázadokon keresztül a legszörnyűbb büntetés a tizedelés. Nos, a halálba küldött II. magyar hadsereg kétharmada idegen földben alussza örök álmát.

A szerző, Egri Gyula, a többéves, embertelen szenvedéseket kiállók egyike hazakerülésével, 1947 őszével zárja naplóját. Két évig volt katona, négy évig hadifogoly. Mindkét minőségében megjárta a pokol bugyrait. Megismerte a hatalomtól megrészegült parancsnokok brutalitását és a győzők embertelen kíméletlenségét. De megtapasztalhatta az egyszerű lakosság pátoszmentes emberségét is. A helyiek értetlenségét, hogy miért törnek az életükre ezek a katonák sok száz kilométere a családjuktól, felváltja az elesett fogoly iránti szeretet és szolidaritás érzése. Ahogyan az egyszerű orosz asszony az utolsó ételét is megosztja a magyar hadifogollyal, arra gondolva, hogy talán az ő férjével a világ túlsó végén is hasonlóan bánik egy másik asszony, reményt ad arra, hogy a történelmet nem az őrült politikusok, hanem az egyszerű emberek formálják. Hazakerülése után kiderül: az ő édesanyja krumplislángossal táplálta az éhező orosz hadifoglyokat, az élő emberi szolidaritás jegyében.

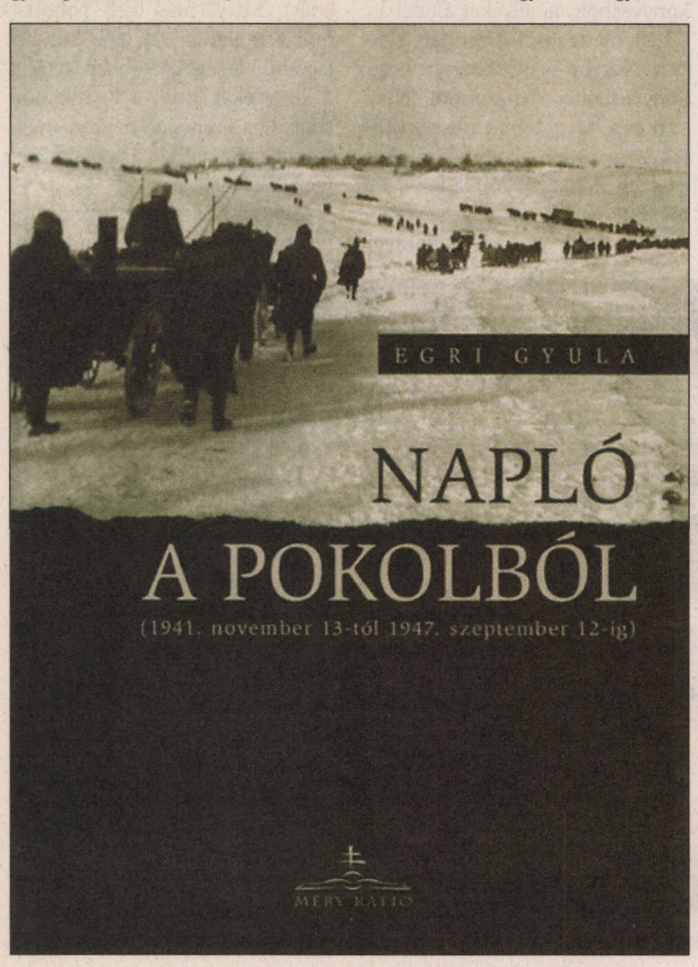

Egri Gyula szemtanút haló poraiban minden magyar megismerheti. A *Napló a pokolból* című könyve kulcstörténet. Legalább olyan fontos, mint a vele lelki rokonságot mutató Faludy Györgyé, aki *Pokolbéli víg napjaim* című művében egy másik diktatúra embertelenségéről ad hű képet. Bár nehéz az összehasonlítás, hiszen a tanult irodalmárral szemben Egri stílusa nehézkes, helyenként keresi a megfelelő szavakat, de embersége, igazságkeresési kényszere, a szemtanú hitelessége kiegyenlíti műveltségbeli hátrányát. Fájdalmasan aktuális művet írt: az embertelen hatalom elleni kiáltványt. Amely napjainkban legalább olyan időszerű, mint pokoljárása idején volt. Hiszen magasztos eszmét hangoztatva ma is érdem felebarátaink halálra kínzása. Ezért ajánlom minden olvasónak, aki érdeklődik a történelem, a magyarság legnagyobb tragédiája iránt. Azoknak, akik megmaradtak, és a jövőben is szeretnének embernek megmaradni. Egy kornak, amelyben nem elpusztítandó ellenségek állnak egymással szemben. Mert van másik út is: Egri könyvének útja, amely a pokolba vezet.

Ozogány Ernő

„Én nem akarok nagyfiú lenni azért, hogy az Isten hazasegített. De lelkiismereti kötelességemnek tartom, hogy a bajtársaim helyett is szóljak, akik nem jöhettek haza. Ott szenvedtek velem, és mellettem haltak meg. Vagy másutt. Ott nyugosznak idegen földben, sírhant nélkül, névtelenül. Ki az útszélen, ki az erdőkben."

„Nem tudok szabadulni az emlékektől, mindig a szemem előtt vannak. Szeretném, ha mások is megtudnák. Mert 1947-ben sok hazatért barátomnak írtam, de soha választ nem kaptam. Mert talán féltek, mert ezekről nem volt szabad beszélni. Mi is háborús bűnösöknek számítottunk."
(Részletek a műből)

Szülőföldem szép határa...

Kisfaludy Károly ismert versének címét viseli a kötet címe, s ezzel is kezdődik a könyv, melyben Tipary László és felesége a Csehszlovákiában rekedt magyarság háború utáni keserveit, a hontalanság éveit dolgozták fel saját megélt és megtapasztalt sorsuk felől.

A könyv megjelenése előtt a szerző engem kért fel az *Utószó* megírására, s rám bízta a kiadás körüli teendőket is. Miután végigolvastam a kéziratot, tudtam, hogy elvállalom a felkérést. Megfogott a könyv témája, hiszen annak idején a mi családunk is szenvedő alanya volt a deportálá-

Amikor megérkeztek, alig hittek a szemüknek: a cseh gazdák egymást túllicitálva válogattak az érkező családok között!

soknak: konkréten a nagyszüleim és édesanyám. Őket 1947. január 24-én deportálták a csehországi Děkov–Nová Ves nevű falucskába... Előzőleg itt is katonaság vette körül a falut, majd az érintetteket teherautókkal a galántai vasútállomásra vitték. Közel egy hétig „utaztak" a fűtetlen marhavagonokban, és amikor megérkeztek, alig hittek a szemüknek: a cseh gazdák egymást túllicitálva válogattak az érkező családok között! Ahol kisgyermek vagy beteg, netán idős ember volt, az a család senkinek sem kellett. Nagyszüleim két gyermekkel – édesanyám akkor tizenkilenc, testvére pedig huszonegy éves volt – J. V. gazdához kerültek, ahol több mint két évig robotoltak, s ahonnan 1949 áprilisában jutottak haza, Felsőszelibe. Az egykori családi fészekben azonban akkor már szlovákok laktak, s nagyszüleim csak hosszú huzavona után kapták vissza a házukat. Megrázó történet ez, akárcsak Tipary Lászlóné és Tipary László visszaemlékezései – akik életük legszomorúbb pillanatait mondják el a könyv lapjain.

A rendszerváltozás után már ez a téma sem volt tabu: jó néhány kiadvány foglalkozott a történtekkel – többek között Janics Kálmán, Vadkerty Katalin, Vigh Károly vagy Szarka László remek kötetei –, de ők inkább levéltári kutatásaik eredményeit publikálták. Tiapryék munkája ezekkel szemben vérbeli dokumentumregény, melyben saját „élményeik" alapján idézik fel az akkori eseményeket, tehát személyes hivatalos okmányaik és fényképeik segítségével adnak hiteles képet átélt meghurcoltatásukról. Ugyanakkor nemcsak a deportálások és kitelepítések szörnyűségeit tárják az olvasók elé, hanem azokat a visszaéléseket is, melyekért az egyes hivatalokat terheli a felelősség. Bebizonyítják például, hogy a kitelepítésre vagy deportálásra szánt családokat a helyi önválasztott vezetők jelölték ki, és hogy sok esetben ők is magyarok voltak. Olyanok, akik évtizedekig vagy akár több generáción át egy faluban, egymás mellett éltek – s mégis listára rakták a szomszédjukat, a rokonukat...

A hírhedt 88. számú dekrétum például azt írja elő, hogy „azon munkákhoz, amelyek halaszthatatlan elvégzése fontos közcélokat szolgál, minden 16–55 életév közötti munkaképes férfit és 18–45 életév közötti nőt lehet kirendelni" – de azt is kimondja, hogy ez a rendelet kikre nem vonatkozik! Például a terhes nőkre, továbbá azokra a nőkre, akik legalább egy tizenöt évnél fiatalabb gyermekről gondoskodnak, vagy egyedül vezetnek háztartást... A dekrétum természetesen nem említ nemzetiséget, elvben tehát akár szlovák nemzetiségű munkanélkülit is el lehetett volna vinni. A valóságban viszont csak magyarokat hurcoltak el: fegyveres katonák és csendőrök kísérték őket a marhavagonokhoz. S persze nem is azokat vitték, akiknek nem volt munkájuk. Vagonba rakták azt a nyolcadik hónapban levő állapotos asszonyt is, akinek reszlovakizált a férje, noha ezt épp azért tette, hogy családja elkerülje a deportálást. De elvitték a hadiözvegy édesanyát is kétéves gyermekével, súlyos betegeket tizenöt év alatti gyerekekkel... A lovas gazdát azért, mert szép lovai voltak (nem is élte túl a deportálást, a lovait pedig a kitelepítő bizottság egyik tagja sajátította ki).

S persze voltak Csehországban becsületes gazdák is, akik emberségesen bántak a hozzájuk beosztott „munkaerővel"

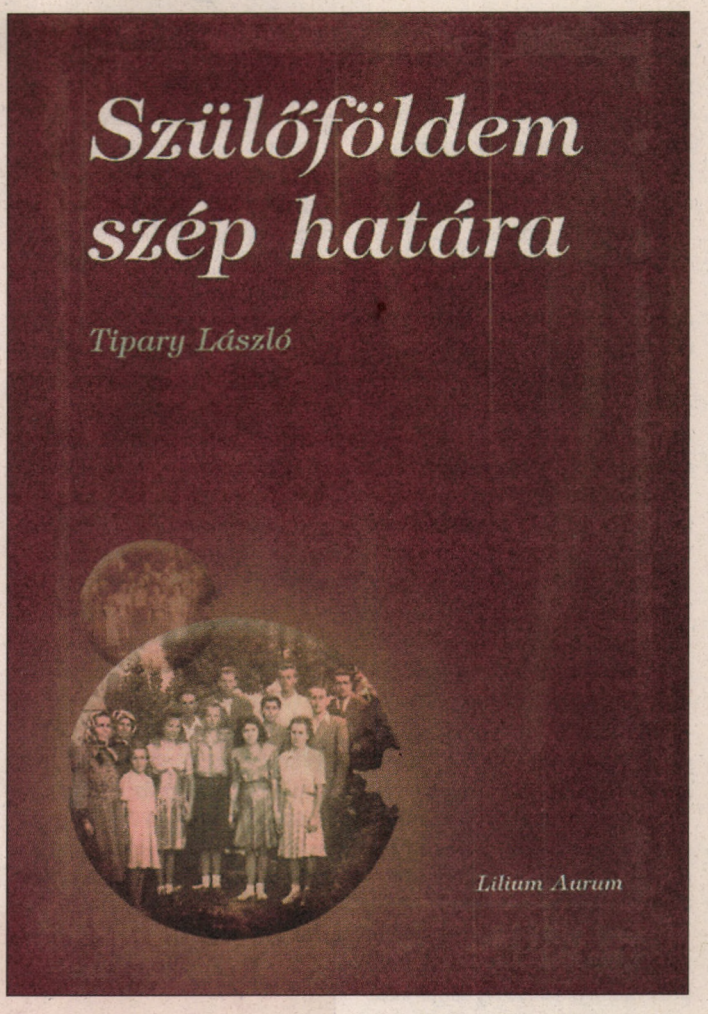

A helyi vezetők embertelenségei mellett arról is olvashatunk a könyvben, hogy miképpen viselkedtek a csehországi munkaadók. Sok esetben éhbérért dolgoztatták a családot, s csak hónapok múlva fizettek. S persze voltak Csehországban becsületes gazdák is, akik emberségesen bántak a hozzájuk beosztott „munkaerővel", akik belátták, hogy nem munkanélküliek és nem háborús bűnösök kerültek hozzájuk, mint ahogy voltak itthon becsületes szlovákok is, akik sok családot mentettek meg a deportálástól.

A könyv szerzői a fasizmus és a protektorátus kegyetlenségeire is rámutatnak, akárcsak a kommunizmus pálfordulásaira. Sőt, egy csokor verset is olvashatunk, ezeket Tipary László a deportálások idején írta.

Végezetül még talán annyit, hogy a Szülőföldem szép határa... című kötet nagyon olvasmányos formában tárja fel a hontalanság éveit, egyszerű, szép és gördülékeny stílusban. Az idősebb korosztályban bizonyára felidézi a fájdalmas emlékeket, a fiatalabb nemzedék pedig megismerkedhet egy borzalmas kor valóságával. Sajnos, a könyv megjelenését Tipary Lászlóné született Nagy Margit már nem érhette meg, a társszerző és szeretett feleség 2000-ben örökre lehunyta szemét. Tipary László azonban az átéltek és a vállára roskadó hetvennyolc év dacára is ír: hű krónikásként jegyzi múltunk és jelenünk történéseit.

Oros László

Nem lopott ő életében...

Végy egy egyenes gondolkodású, szókimondó, íráskészséggel bőven megáldott embert, és helyezd a leglehetetlenebb, legéletképtelenebb korszakok valamelyikébe. Hintsd meg humorral, iróniával és keserűséggel, majd pirítsd lassú tűzön, míg felforr.

Talán így kezdődött a losonci Ardamica Ferenc története. Mondom: talán, mert irodalom csak egy van – az olvasható; az, amelyiknek nem kell cégér. Az ide sorolható könyvek megszületésük után önálló életre kelnek, s egészen biztos, hogy megtalálják olvasótáborukat. Ez az Ardamica-könyvek sorsa is; a szerző eddigelé tizenkettőről tud számot adni. Legfrissebb kötete 2005 vége felé a NAP Kiadónál látott napvilágot, s fülszövege szerint „eddig megjelent szövegeinek minden tekintetben a legjavát kínálja". Mit értsünk a legjava alatt? A *Nem loptam én életemben* című kötet esetében nyolc rövidebb és két hosszabb lélegzetvételű prózát, melyek mindegyike önálló életet él, ám „egybeolvasva" egy még befejezetlen történet bontakozik ki belőlük.

Hogy mennyire tragédia vagy inkább komédia (esetleg a kettő ötvözete) a *Savanyúság bolgár módra* című novella, döntse el a Tisztelt Olvasó. A hullaszagú történetben mindenesetre ott bujkál egy jó adag irónia, melyet akár a kicsinyesség fölötti pálcatörésként is felfoghatnánk – ha a szereplők maguk is nem lennének annyira esendők. De azok; a maguk mindennapi, látszólag fontos harcaival, melyekből az elmúlás közelsége sem tudja őket kizökkenteni. Ha az egyik történet megszakad is, a film pereg tovább, és vannak az életnél sokkal időállóbb dolgok – például a savanyúság, melyből bolgár vagy más módra mindenkinek kijár.

Palifogás a címe a kötet második, erotikával fűszerezett novellájának, mely az ember teljes erkölcsi csődjét mutatja be. Még tisztességtelenek sem tudunk lenni tisztességesen. Az anyával, majd kiskorú leányával szeretkező, végezetül kirabolt férfinek kétségbeesésében egyetlen gondolata marad: a bosszú. Ahhoz viszont nem elég erős, hogy vállalja a következményeket – ez esetben a több éves börtönbüntetést –, így nem marad más választása, mint egy fokkal még lejjebb alacsonyodnia, s megírni a névtelen feljelentést.

Lázadó hangvételű a *Kutyahistória* című írás, mely azt taglalja, mennyire lehet megalázni az embert. A munkát kereső, frissen érettségizett tizenéves végre célt ér, ám leendő főnökében, a vezérigazgatói posztra felkapaszkodott vasutasban felismeri a kutyatolvajt. Látszólag elégtételt vesz a rajta elkövetett jogtalanságért, ám a felismerésnél, hogy tulajdonképp bármit megtehet, egy lépéssel előbbre jut. Megérzi, hogy az egyenlőknél egyenlőbbeknek is leáldozik egyszer a csillaguk, s ez a szabadság érzetével tölti el – hiszen mindig kell hinni valamiben.

A kötet soron következő, negyedik története (*Dodó és Dodóka*) egy férfi soha be nem teljesült vágyairól szól, aki számára már az öngyilkosság sem megoldás, mert nem hoz feloldozást. A testileg rokkant ember lelkileg is összeroppan, s az ablakpárkányra felkapaszkodva keserűen állapítja meg: nem tud már se meghalni, se élni.

Az *Akasztott ember kötele* a bűnbeesést és az ezt követő, óhatatlanul bekövetkező bűnhődést tárgyalja fekete humorral. Olyan abszurd, megválaszolhatatlan kérdésre keresi a választ, mint hogy lehet-e az ember más rovására boldog, illetve mit ér az ilyen áron megszerzett boldogulás, felszabadulás? A választ az Olvasónak kell megtalálnia; a novellából sem derül ki, hogy szerencsét hoz-e az akasztott ember kötele, vagy sem.

Pszichó! – jutott eszembe a *Ballada a közös fogkeféről* című írás elolvasása után, hiszen az író itt már a mélylélektan vizeire evez. Az ómenekre hallgatni kell, szűrhetjük le tanulságképp, még ha az egy vadonatúj fogkefe képében tűnik is fel. Az ember sokféle, de főképp cinikus teremtmény, és vélt igazához akkor is ragaszkodik, ha azért nagy árat kell fizetnie.

Az *Idézés péntekre* című novella egyfajta szembenállásról szól; a hős mindennel és mindenkivel szemközt állva, makacsul követi a maga kis igazát – anélkül, hogy tudná, mivel gyanúsítják. Bizonyos helyzetekben már az, hogy életben van, is ellenállásnak számít, ám ennél is rosszabb az a bizonytalanság, amelyben a letűnt rendszer a kisembereket tartotta. Menekülésképp egy látszatvilágot teremt maga köré, melyben kizárólag a jeleknek van szerepük.

A kötet egyik legemberibb története *A hetedik* címet viseli. Durva, ámde nagyon is hihető történet a győzők igazáról, mely nem feltétlenül az, aminek látszik. A bizarr helyzetekben bővelkedő novellából kiderül, hogy az Idő, amiben annyira bízunk, mégsem gyógyít be mindent, és ez a magányos hősökre nézve éppúgy érvényes, mint a nemzetekre, népekre. A győzők és legyőzöttek között feloldhatatlan az ellentét és a gyűlölet, s amíg hatalom van a földön, ez így marad az idők végezetéig.

A *Nem loptam én életemben* című próza hőse elégetésre szánt Kundera-köteteket talál ott, ahol patkányt kellene irtania, ám a Hatalom képviselője megakadályozza abban, hogy kimenekítse az irodalmat. A letűnt rendszerre nézve ugyanis a szabad gondolatok jelentették a legnagyobb veszélyt, az igazi osztályellenség a művelt ember volt. A mindennapi embereket hőssé avatva írja meg ennek az elkeseredett csatának a történetét, jelezve, hogy kimenetele még korántsem dőlt el, „...csak kibírjam". A kötet záró novelláját, a *Savat a vízbe* című írást is ugyanebbe a környezetbe helyezi az író, egy kisember tragédiáján keresztül mutatva be a szocialista rendszer embertelenségét, romlottságát.

Tréfás korrajz egy korántsem tréfás korszakról – jellemezhetném egy mondattal Ardamica Ferenc új válogatáskötetét. Címe különösen találó, hiszen hány szerző mondhatja el magáról, hogy nem lopott még (gondolatot, sztorit) életében...? Ez a veszély Ardamica Ferencnél biztos, hogy nem áll fenn; prózája évtizedek óta őrzi egyedi hangvételét, témáiról pedig csak annyit, hogy nincs még oly messze azok az a kor, amelyikről szól. Csak kibírjuk – idézem szabadon a szerzőt, további köteteire várva.

Lőrincz Adrián

Bemutatott könyveink adatai:

Ardamica Ferenc
Nem loptam én életemben
Nap Kiadó
Kötve, 184 old., 12,8x18,5 cm
bolti ár: 190 Sk
kedvezménnyel: 170 Sk

Egri Gyula
Napló a pokolból
Méry Ratio
Kötve, 176 old., 15,2x21
bolti ár: 290 Sk
kedvezménnyel: 230 Sk

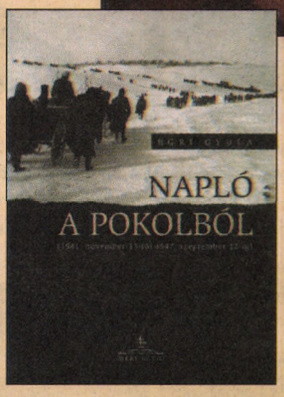

Tipary László
Szülőföldem szép határa
Lilium Aurum
Fűzve, 244 old., 16x23 cm
bolti ár: 229 Sk
kedvezménnyel: 206 Sk

Klíma, Ladislav
Abszolút Akarat Vagyok
Kalligram
Kötve, 280 old., 13,8x19,5 cm
bolti ár: 240 Sk
kedvezménnyel: 210 Sk

Nyerteseink

Mellékletünk legutóbbi feladványának (A párkányi születésű festőművész március 21-én volna hatvanéves; 2004-ben hunyt el. 1997-ben megkapta a Márai Sándor Alapítvány Nyitott Európáért díját. A Nap Kiadó 2005-ben jelentette meg az életművét bemutató képzőművészeti albumot.) helyes megfejtése: Janiga József. Sorsolással könyvet nyert: **Barczi Terézia** (Kamocsa; Dömény Andrea novelláit; az AB-ART ajándéka), **Bohony Lászlóné** (Budafa; Ardamica Ferenc novelláit; a Nap Kiadó ajándéka) és **Szilva István** (Sáró; Mizser Attila regényét; a Kalligram ajándéka). A vigaszdíjat (Peter Bilý regényét, a Nap Kiadó ajándékát) **Kiss Irma** csilizradványi kedves olvasónknak küldjük.

Rejtvény

Legújabb könyve, a *Trianon harangjai* című regény 2005-ben jelent meg a Méry Ratio gondozásában. **Kérdésünk: ki a szerző?** Három helyes megfejtő könyvet nyer. Figyelem! Külön sorsolunk azok közt, akik a napokban 75. születésnapját ünneplő író további regényeinek címét is megírják.

A bemutatott könyvek a megjelölt kedvezményes árukon megrendelhetők

A megrendelő neve:	Szerző:	Cím:	db
utca, házszám:			
irányítószám, helység:			
Telefonszám:			

A megrendelés címzettje: Vydavateľstvo Kalligram, s. r. o.
Staromestská 6/D P. O. Box 223 810 00 Bratislava 1
Tel./Fax: 00421-2-544 15 028 e-mail: distribucia@kalligram.sk

Az Új Szó könyvekkel és olvasókkal foglalkozó melléklete

Könyvjelző

Megjelenik havonta egyszer
Készül a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériumának támogatásával

Szerkeszti: Csanda Gábor
DTP: Toronyi Péter

Levélcím:
Könyvjelző, Námestie SNP 30, 814 64 Bratislava 1
Villámposta:
konyvjelzo@poetic.com
www.ujszo.com

A Könyvjelző legközelebb május 25-én, csütörtökön jelenik meg.

Könyvvilág – a hónap eseményei képekben

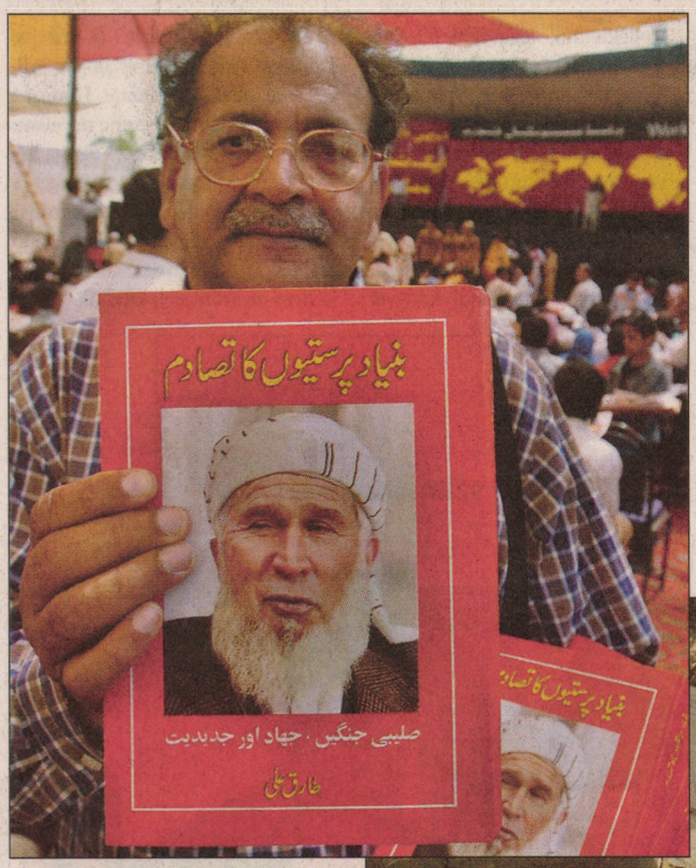

Szakállal, turbánban. George Bush portréjával díszített könyv egy pakisztáni aktivista kezében az antiglobalisták karacsi (Pakisztán) világtalálkozóján, március 29-én. *(AFP-felvétel)*

Az év könyve és szerzője. A 2005-ös esztendő díját a tekintélyes Lidové noviny a Kloktat dehet ('Kátránnyal öblögetni') című regénynek ítélte. Jáchym Topolnak (1962), a kortárs cseh irodalom népszerű szerzőjének a Kalligram két művét is kiadta magyarul, a Nővérem című terjedelmes regényét (1998) és az Angyal című kisregényét (2000). *(ČTK-felvétel)*

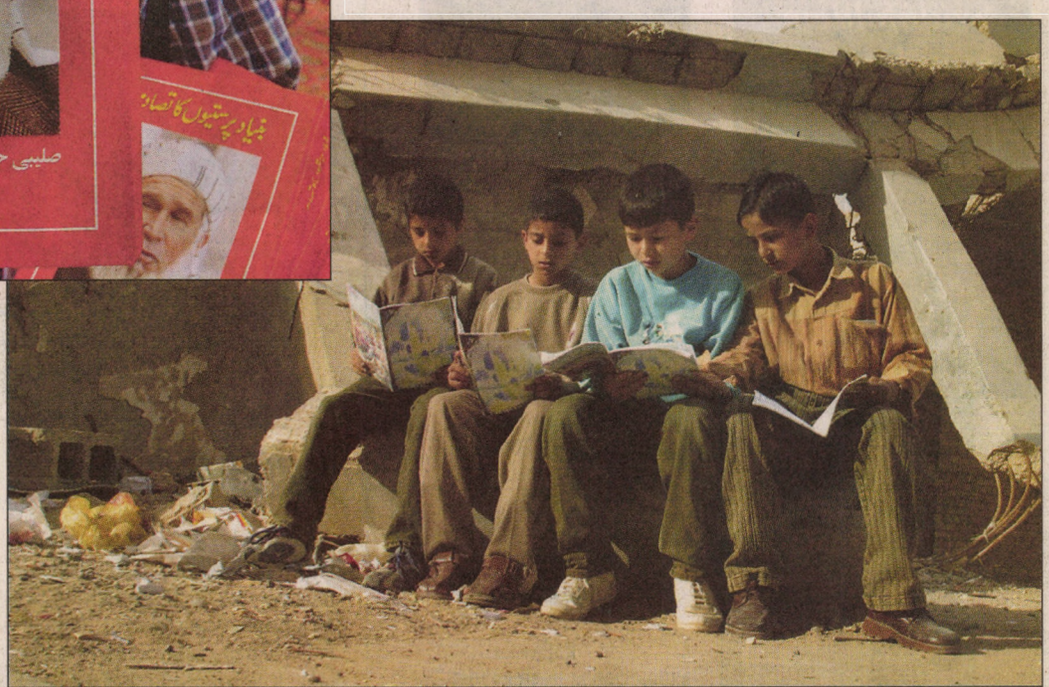

A szabadban. Olvasnak a falludzsai (Irak) Al-Asszami általános iskola tanulói – az iskola épületét március végén bombatalálat érte. *(Reuters)*

Diáklázadás áldozatává vált könyvesbolt. 2006 márciusában a francia diákok a jövőnélküliség miatti reménytelenségükben és a társadalomba való integrálódásuk végett tüntettek. *(SITA/AP-felvétel)*

Olvasóvásár. Így hirdette magát a könyvvilág második legnagyobb fóruma, a Lipcsei Könyvvásár, melyet az idén március 16–19. között rendeztek meg. *(Reuters-felvétel)*